صحیح الکلم الطیب

مناجات رسول الله ﷺ

تصحیح:

علامه ناصرالدین آلبانی رحمه الله

تألیف:

شیخ الإسلام ابن تیمیه رحمه الله

ترجمه:

عبدالقدوس دهقان

فهرست کتاب

سخن مترجم:

این کتاب یکی از تألیفات شیخ الإسلام احمد بن عبدالحلیم دمشقی ﷫ می‌باشد که همچون دیگر تألیفاتش مقبول عام و خاص گردیده و تاکنون بارها به چاپ رسیده است، اما کاری که علامه ناصر الدین آلبانی ﷫ بر این کتاب انجام داد به مقبولیت آن بویژه در میان دانش آموختگان و نسل جدید، افزود؛ چرا که وی سره را از ناسره و احادیث صحیح را از ضعیف، جدا کرد و کتاب را شایسته و بایسته با نام (صحیح الکلم الطیب) به خوانندگان تقدیم نمود، این کار وی بسیار بجا افتاد و عام و خاص به آن روی آوردند به گونه‌ای که هزاران هزاران انسان وارسته با این کتاب با خدای خود ارتباط برقرار کردند و مردمانی خیرخواه و دانش دوست با هزینه‌ی شخصی آن را چاپ، و رایگان میان مردم تقسیم کردند و سرانجام در جهان عرب کمتر خانه‌ای یافت می‌شد که نسخه‌ای از این کتاب ارزشمند در آن نباشد، این همه فضل خداوند یگانه و بی‌همتاست، برای این که شما نیز به این کتاب دسترسی داشته باشید و از آن بهره ببرید، با عون و توفیق الهی آن را به زبان فارسی برگردانیدم و امیدوارم که ترجمه‌ی فارسی آن همچون اصلش مورد قبول برادران و خواهران مسلمانم قرار گیرد و خداوند در روزی که مال و بنون دیگر سودمند نخواهد بود، آن را برایم مفید و موجب رستگاری بگرداند.

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.

عبدالقدوس دهقان

پاییز۸۶ سراوان

إن الحمدلله، نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل لـــه ومـــن يضلل فلا هادي له و أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله. أما بعد:

برادر بزرگوارم استاد زهير شاويش مدير مؤسسه‌ی «المكتب الإسلامی» به بنده پیشنهاد نمود که کتاب «الكلم الطيب» اثر شیخ الإسلام ابن تیمیه رحمه الله تعالی را مختصر کنم، من پیش از آن احادیث کتاب مذکور را تخریج نموده و بر آن توضیحاتی نگاشته بودم که در سال (۱۳۸۵هـ) توسط ایشان به چاپ رسیده بود، به انجام آن همت گماشتم، بالخصوص این کار به خوانندگان، امکان می‌دهد که به نصیحتی که در مقدمه‌ی کتاب به آنان کرده بودم، جامه عمل بپوشانند؛ زیرا آن جا گفته بودم: «به خوانندگان این کتاب و دیگران، توصیه می‌کنم تا از ثبوت احادیث مطمئن نگشته‌اند به آن عمل نکنند و ما با توضیحاتی که بر احادیث نگاشته‌ایم، این کار را ساده و امکان پذیر کرده‌ایم، هر حدیثی که از رسول الله ﷺ ثابت باشد، به آن عمل کند و بر آن چنگ زند، و گرنه رهایش کند؛ چرا که احادیث صحیح و ثابت برای عبادتگزار بسنده می‌کند، من حتم دارم که مسلمانی که بتواند بر ادعیه، اذکار و اوراد ثابت از رسول الله ﷺ عمل نماید، قطعاً از زمره‌ی ﴿وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ﴾ (الأحزاب: ۳۵). قرار خواهد گرفت».

بر کسی پوشیده نیست که عرضه نمودن سنت و احادیث نبوی، شسته و رفته به مردم، که در آن هیچ گونه حدیث بی‌بنیادی ازدیدگاه محدثین، نباشد، بسیار مفیدتر و پذیرفتنی‌تر خواهد بود از عرضه آن، آمیخته با روایات بی‌بنیاد و ساختگی، متأسفانه بسیاری از کتاب‌های حدیث- چه رسد به بقیه- با آن آمیخته است، بخصوص کتاب‌های اوراد و اذکار، و لو این که به آن دسته از احادیث اشاره و احادیث صحیح و ضعیف از همدیگر متمایز شده باشد، آن گونه که ما در تحقیق این کتاب و کتاب های دیگر، عمل نموده‌ایم، بی‌تردید عرضه نمودن آن، پیراسته از احادیث بی‌بنیاد و ساختگی، بسیار مفیدتر و حفظ و عمل بر آن ساده‌تر خواهد بود.

به این منظور در بسیاری از مؤلفاتم، این روش را در پیش گرفته‌ام و آن‌ها را به عنوان «صحیح ابی‌داود» و «صحیح الترغیب والترهیب» و اخیراً «صحیح الجامع الصغیر وزیادته» که جلد اول آن و «ضعیف الجامع الصغیر وزیادته» به چاپ رسیده، به خوانندگان تقدیم کرده‌ام.

این گونه شد که با «المكتب الإسلامی» توافق کردیم که «الكلم الطيب» را در لباس جدید، تحت عنوان «صحیح الكلم الطيب» و پیراسته از احادیث غیر ثابت منتشر کنیم، و کلمه‌ی «فصل» را از تیرها برداشتیم و غالباً نام صحابی راوی، و نام امامانی که حدیث را در کتاب های خویش آورده‌اند، و توضیحاتی را که متناسب با این «صحیح» نبود، حذف کردیم.

در آخر هر حدیث شماره‌ی آن در اصل کتاب «الكلم الطيب» را آورده‌ایم تا علاقه‌مندان به راحتی بتوانند سند و توضیحات مربوط به آن را ملاحظه فرمایند و از احادیث حذف شده و علت حذف آن اطلاع یابند.

از خداوند متعال خواستارم که آن را از ما بپذیرد و آن را برای عموم مسلمانان سودمند بگرداند، و آخر دعوانا أن الحمدلله رب العالمین.

بیروت ۲۶ شوال ۱۳۹۰

محمد ناصر الدين الألبانی

اللهم صل على أشرف خلقك محمد ولله الحمد وكفى، وسلام على عباده الذين اصطفى وأشهد أن لا إله إلا الله وحـــده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

خداونـد متعـال مـی‌فرمایـد: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ﴾ (الأحزاب: ۷۰- ۷۱).

«ای مؤمنان! از خدا بترسید و سخن حق بگویید، تا خدا کارهای شما را اصلاح کند و گناهانتان را بیامرزد».

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿إِلَيۡهِ يَصۡعَدُ ٱلۡكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلۡعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرۡفَعُهُۥۚ﴾ (فاطر: ۱۰).

«سخنان پاکیزه به سوی او صعود می‌کند و (خداوند) عمل شایسته را بالا می‌برد».

و می‌فرماید: ﴿فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ وَٱشۡكُرُواْ لِي﴾ (بقره: ۱۵۲).

«پس مرا یاد کنید تا من شما را یاد کنم و مرا سپاس دارید...».

و می‌فرماید: ﴿ٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ ذِكۡرٗا كَثِيرٗا ٤١﴾ (الأحزاب: ۴۱).

«خدا را بسیار یاد کنید».

و می‌فرماید: ﴿وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ﴾ (الأحزاب: ۳۵).

«مردان و زنانی که خدا را بسیار یاد می‌کنند، (خداوند برایشان مغفرت و پاداش عظیمی فراهم نموده است)».

و می‌فرماید: ﴿ٱلَّذِينَ يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمٗا وَقُعُودٗا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمۡ﴾ (آل عمران: ۱۹۱).

«کسانی که خدا را ایستاده و نشسته و در حالی که بر پهلو خوابیده‌اند، یاد می‌کنند».

و می‌فرماید: ﴿إِذَا لَقِيتُمۡ فِئَةٗ فَٱثۡبُتُواْ وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا﴾ (انفال: ۴۵).

«ای مؤمنان! هنگامی که با دسته‌ای (از دشمن) رویارو می شوید ثابت قدم باشید و خدا را فراوان یاد کنید».

و مـی‌فرمایـد: ﴿فَإِذَا قَضَيۡتُم مَّنَٰسِكَكُمۡ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَذِكۡرِكُمۡ ءَابَآءَكُمۡ أَوۡ أَشَدَّ ذِكۡرٗاۗ﴾ (بقـــره: ۲۰۰). «و هنگامی که مناسک (حج) خود را بجا آوردید، خدا را یاد کنید همان گونه که پدرانتان را یـاد مـی‌کردیـد، بلکه از آن هم بیشتر».

و می‌فرماید: ﴿لَا تُلۡهِكُمۡ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِۚ﴾ (منافقون: ۹).

«(ای مؤمنان!) مبادا اموال و فرزندانتان شما را از یاد خدا غافل کند».

و می‌فرماید: ﴿رِجَالٞ لَّا تُلۡهِيهِمۡ تِجَٰرَةٞ وَلَا بَيۡعٌ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ﴾ (نور: ۳۷).

«مردانی که تجارت و داد و ستد، آنان را از یاد خدا و بر پا داشتن نماز و پرداختن زکات، غافل نمی‌کند».

و مـــی‌فرمایـــد: ﴿وَٱذۡكُر رَّبَّكَ فِي نَفۡسِكَ تَضَرُّعٗا وَخِيفَةٗ وَدُونَ ٱلۡجَهۡرِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ ٢٠٥﴾ (اعراف: ۲۰۵).

«پروردگارت را در دل خود، از روی تضرع و خوف، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان یاد کن؛ و از غافلان مباش».

فضیلت ذکر:

۱- رسول الله ﷺ فرمودند:

«آیا شما را از بهترین و پاکیزه‌ترین اعمالتان نزد پروردگار اطلاع ندهم، عملی که بیش از هر عمل دیگر، باعث رفع درجات شما می‌گردد و برایتان از صدقه نمودن طلا و نقره، و این که با دشمن رویارو شوید و گردن یکدیگر را بزنید، بهتر است؟ گفتند: بلی یا رسول الله، فرمودند: یاد الله»[۱].

۲- رسول الله ﷺ فرمودند:

«**مُفَرِدّوُن**» پیشتازند، گفتند: یا رسول الله! «**مُفَرِدّوُن**» چه کسانی هستند؟ فرمودند: «مردان و زنانی که پروردگار را بسیار یاد می‌کنند»[۲].

۳- عبدالله بن بُسر می‌گوید:

مردی گفت: یا رسول الله! احکام دین بسیار است، مرا به کاری توصیه فرما که همیشه، انجامش دهم. فرمودند: (سعی کن) زبانت همیشه به یاد خدا مشغول باشد»[۲].

۴- رسول الله ﷺ فرمودند:

«مثال کسی که خدا را یاد می‌کند و آن که یاد نمی‌کند، مانند زنده و مرده است»[۴].

۵- رسول الله ﷺ فرمودند:

«هر کس در مجلسی بنشیند و آن جا خدا را یاد نکند، آن مجلس از جانب الله موجب زیان و حسرت او خواهد شد و هر کس جایی دراز بکشد و آنجا خدا را یاد نکند، آن، خواب برایش موجب زیان و حسرت خواهد شد»[۵].

فضیلت تحمید، تهلیل و تسبیح:*.

۶- رسول الله ﷺ فرمودند:

«هر کس روزانه صد بار بگوید: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهَ وَحدَهُ لا شَريكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، ولَهُ الحَمْدُ وهُوَ عَلي كُلِ شَيءٍ قَديرٌ**» «جز خداوند یگانه، معبودی (شایسته پرستش) نیست، او بی‌همتاست، پادشاهی از آنِ او، و ستایش زیبنده‌ی اوست و او بر (انجام) هر کاری تواناست». ثواب این گفتار برایش، معادل آزاد نمودن ده برده است، و برایش صد حسنه ثبت و از او صد گناه پاک می‌گردد، و در آن روز تا شامگاه از شیطان در امان می‌ماند، و کسی دیگر، عملی شایسته‌تر از عمل او نخواهد آورد، مگر کسی که بیشتر از او عمل کند»[۶].

۷- رسول الله ﷺ فرمودند:

«هر کس روزانه صد بار بگوید: «**سُبحَانَ اللهِ وبِحَمْدِهِ**» تمامی خطاهایش پاک می‌گردد. گر چه به اندازه‌ی کف دریا هم باشد»[۷].

۸- رسول الله ﷺ فرمودند:

---

* تحمید، الحمدلله، تهلیل، لا إله إلا الله و تسبیح، سبحان الله گفتن.

«دو کلمه، بر زبان سبک، در ترازوی اعمال گرانسنگ و نزد خدای رحمان پسندیده‌اند،«**سُبحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ**»[۸].

«پاک است خدا، او را می‌ستایم، پاک است خدای با عظمت».

۹- رسول الله ﷺ فرمودند:

«این که بگویم: «**سُبحَانَ اللهِ، وَالحَمْدُلِلَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، واللَّهُ أَكْبَر**» «برایم از تمامی دنیا پسندیده‌تر است»[۹].

۱۰- رسول الله ﷺ فرمودند:

«پسندیده‌ترین گفتارها نزد پروردگار چهارند، با هر کدام که آغاز کنی، ایرادی ندارد: «**سُبحَانَ اللهِ، وَالحَمْدُلِلَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، واللَّهُ أَكْبَرُ**»[۱۰].

۱۱- رسول الله ﷺ فرمودند:

«آیا هر شخصی از شما، نمی‌تواند که روزانه هزار حسنه کسب کند؟ یکی از حاضرین پرسید: چگونه شخصی هزار حسنه کسب می‌کند؟ فرمودند: «صد بار تسبیح بگوید، برایش هزار حسنه ثبت و هزار خطا از خطاهایش پاک، می‌گردد»[۱۱].

۱۲- أم المؤمنین، جویریه ل می‌گوید:

«رسول الله ﷺ پس از نماز صبح از منزل بیرون رفتند، من همان جایی که نماز خواندم، نشسته بودم، ایشان چاشتگاه، باز گشتند و من همچنان بر جایم نشسته بودم، پرسیدند: آیا از صبح که من بیرون رفته‌ام، همان جا نشسته‌ای (و ذکر می‌کنی؟) گفتم: آری یا رسول الله! آنگاه فرمودند: «من پس از جدا شدن از تو، چهار کلمه را سه بار گفته‌ام، اگر با تمام ذکرهای امروز تو، وزن شوند، سنگین تر خواهند بود: «**سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللهِ رِضي نَفْسهِ، سُبحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللهِ مِدادَ كَلِماتِه**»[۱۲].

«پاک است خداوند به تعداد آفریدگانش، پاک است خداوند تا سرحد رضایتش، پاک است خداوند همسان عرشش، پاک است خداوند به شمار کلماتش».

۱۳- رسول الله ﷺ به یک صحرانشین فرمودند: بگو:

«**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، اللَّهُ أَكبَرَ كَبِيراً والحَمْدُلِلّهِ كَثِيراً سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ العَالَمِينَ وَلاَ حَولَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ باللَّهِ الْعَزِيزِ الحَكِيم**» «جز خدای یگانه و بی‌همتا معبودی (قابل پرستش) نیست، خداوند از همه بزرگتر است، ستایش‌های فراوان برازنده‌ی اوست، چه پاک است خدا، پروردگار جهانیان، کسی جز با توفیق خدای غالب و با حکمت توان و نیرویی ندارد».

گفت: این از آنِ پروردگار من است، سهم خودم چیست؟ فرمودند: بگو: «**اَللَّهُمَّ اغْفِرْلِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي**»[۱۴].

«پروردگارا مرا ببخش و بر من رحم کن و هدایتم فرما و مرا عافیت ده و روزیم عطا کن».

۱۴- رسول الله ﷺ فرمودند:

«شب معراج ابراهیم ؛ را ملاقات کردم، به من گفت: ای محمد! از جانب من امت خود را سلام کن و به آنان خبر ده که بهشت سرزمینی است، هموار، حاصل خیز و خوش آب و هوا و نهال‌هایش، **سُبحَانَ اللهِ، وَالحَمْدُلِلَّهِ، وَلاَ إِلَهَ**

إِلاَّ اللَّهُ، واللَّهُ أَكْبَرُ، هستند»[۱۵].

۱۵- رسول الله ﷺ فرمودند:

«آیا تو را به یکی از گنجینه‌های بهشت راهنمایی نکنم؟ گفتم: بلی یا رسول الله! فرمودند: بگو: «**لاَ حَولَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ باللَّه**»[۱۶].

اذکار صبحگاه و شامگاه:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ ذِكۡرٗا كَثِيرٗا ۝٤١ وَسَبِّحُوهُ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلًا ۝٤٢﴾ (احزاب: ۴۱). «ای مؤمنان! خدا را بسیار یاد کنید و صبح و شام او را به پاکی بستایید».

و مـی‌فرمایـد: ﴿وَٱذۡكُر رَّبَّكَ فِي نَفۡسِكَ تَضَرُّعٗا وَخِيفَةٗ وَدُونَ ٱلۡجَهۡرِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ ۝٢٠٥﴾ (اعراف: ۲۰۵).

«پروردگارت را در دل خود، از روی تضرع و خوف، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان یاد کن؛ و از غـافلان مباش».

و می‌فرماید: ﴿وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ بِٱلۡعَشِيِّ وَٱلۡإِبۡكَٰرِ ۝٥٥﴾ (غافر: ۵۵).

«پروردگارت را شامگاه و بامداد ستایش کن».

و می‌فرماید: ﴿وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ قَبۡلَ طُلُوعِ ٱلشَّمۡسِ وَقَبۡلَ ٱلۡغُرُوبِ ۝٣٩﴾ (ق: ۳۹).

«پیش از طلوع آفتاب و پیش از غروب، پروردگارت را ستایش کن».

و می‌فرماید: ﴿وَلَا تَطۡرُدِ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ رَبَّهُم بِٱلۡغَدَوٰةِ وَٱلۡعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجۡهَهُۥ﴾ (انعام: ۵۲).

«خدا جویانی را که صبح و شام پروردگارشان را می‌خوانند، از خود مران».

و می‌فرماید: ﴿فَأَوۡحَىٰٓ إِلَيۡهِمۡ أَن سَبِّحُواْ بُكۡرَةٗ وَعَشِيّٗا ۝١١﴾ (مریم: ۱۱).

«آنگاه با اشاره به آنان گفت که صبحگاه و شامگاه خدا را بستایید».

و می‌فرماید: ﴿وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَسَبِّحۡهُ وَإِدۡبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ۝٤٩﴾ (طور: ۴۹).

«شبانگاه و هنگام پشت کردن ستارگان (بامداد) خدا را ستایش کن».

و می‌فرماید: ﴿فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمۡسُونَ وَحِينَ تُصۡبِحُونَ ۝١٧﴾ (روم: ۱۷).

«منزه است خداوند هنگامی که شام و صبحتان (فرا می‌رسد)».

و می‌فرماید: ﴿وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفٗا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ﴾ (هود: ۱۱۴).

«دو طرف روز و اوایل شب نماز را برپا دار؛ چرا که حسنات، سیئات را از بین می‌برند».

۱۶- رسول الله ﷺ می‌فرماید: «هر کس صبحگاه و شامگاه صد بار بگوید: «**سُبحَانَ الله وبِحَمْـدِهِ**» در روز قیامت هیچ کسی از او عملی بهتر نخواهد آورد. مگر کسی که مانند او و یا اضافه بر آن گفته باشد»[۱۷].

۱۷- رسول الله ﷺ شامگاهان چنین دعا می‌فرمودند:

«أَمْسَيناَ وَأَمْسَي الْمُلْكُ لِلّهِ وَالحَمْدُ لِلّهِ، لاَ إِلهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ وَهُوَ عَلى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيرَمَا فِي هَذِهِ اللَيّلَةِ وَخَيرَمَا بَعدهَا وَأَعوذُ بكَ مِنْ شَرِ مَا فِي هَذِهِ اللَّيلَةِ وشَرِمَا بَعْدَهَا، رَبِّ أَعوذُ بكَ مِنَ الْكَسَلِ وسُوءِ الكِبَرِ، رَبِّ أَعوذُ بكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي القَبْرِ».

و چون صبح می‌شد همین دعا را با این جملات آغاز می‌فرمودند: «أصْبَحْنَا وأصْبَحَ المُلكُ لِلّهِ...».

«شب فرا رسید، پادشاهی از آن او و ستایش مخصوص اوست، معبودی (شایسته‌ی پرستش) غیر از او نیست، یگانه و بی‌همتاست، پادشاهی و ستایش از آن اوست، او بر هر کاری تواناست، پروردگارا! از تو خواستار خیر این شب و خیر فردای آن هستیم و از شر این شب و شر فردای آن، به تو پناه می‌برم، پروردگارا! از تنبلی و آفات پیری به تو پناه می‌برم، پروردگارا! از عذاب جهنم و عذاب قبر به تو پناه می‌برم».

۱۸- عبدالله بن خُبیب می‌گوید: شبی بسیار تاریک و بارانی در پی رسول الله ﷺ برآمدیم تا با ما نماز گزارد، سرانجام ایشان را یافتیم، فرمودند: بخوان، من چیزی نگفتم، سپس فرمود: بخوان، باز هم چیزی نگفتم، سپس فرمودند: بخوان، گفتم: یا رسول الله! چه بخوانم؟ فرمودند: ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ﴾ و معوذتین ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ﴾ و ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ﴾ را هر صبح و شام سه بار بخوان، از هر چیزی تو را کفایت خواهند نمود[۱۹].

۱۹- رسول الله ﷺ اصحابش را آموزش می‌دادند و می‌فرمودند: هرگاه صبح شد بگویید: «اللّهُمَّ بِكَ أَمْسَينَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وإِلَيكَ النُّشُورُ».

«پروردگارا! صبح و شام به تو امید بسته‌ایم، زندگی و مرگ ما با تو و بازگشت ما به سوی توست».

هرگاه شب شد بگویید: «اللّهُمَّ بِكَ أَمْسَينَا وَبِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ نَموُتُ وَإِلَيْكَ المَصيرُ»[۲۰].

«پروردگارا! شب و روز امید به تو داریم، زندگی و مرگ ما با تو و بازگشت ما به سوی توست».

۲۰- رسول الله ﷺ فرمودند: این دعا، سید الاستغفار است، «اللّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي، لاَ إِلهَ إِلاَّ أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَي عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنَعْمَتِكَ عَلَيَّ وأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْلِي، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ اَنْتَ».

«بار الها! تو پروردگار منی، غیر از تو معبودی (شایسته‌ی پرستش) نیست، تو مرا آفریدی و من بنده‌ی تو هستم، و تا توان دارم بر عهد و پیمان تو استوار خواهم ماند، از شر آنچه کرده‌ام به تو پناه می‌برم، به نعمت‌هایی که به من انعام کرده‌ای، معترفم و گناهانم را می‌پذیرم، پس مرا بیامرز؛ زیرا جز تو کسی، گناهان را نمی‌آمرزد».

هرکس سید الاستغفار را شبانگاه بخواند و در آن شب بمیرد، به بهشت می‌رود و هر کس آن را صبحگاه بخواند و در آن روز بمیرد، وارد بهشت می‌گردد»[۲۱].

۲۱- ابوبکر صدیق رضي الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ فرمودند: صحبگاه و شامگاه چنین دعا کن: «اللَّهُمَّ عَالِمَ الغَيبِ وَالشَّهَادَةِ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ والأَرْضِ، رَبَّ كُلِّ شَيٍ وَمَلِيكِهِ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرَّ نَفْسي وَشَرِّ الشِّيطَانِ وشِرْكِه».

این دعا را صبح و شام و هنگامی که به رختخواب می‌روی بخوان»[۲۲].

«پروردگارا! ای دانای پنهان و آشکار، ای آفریدگار آسمان و زمین، ای پروردگار و مالک همه چیز، گواهی می‌دهم که غیر از تو معبودی نیست، از شر نفس خویش و از شر شیطان و شرک وی، به تو پناه می‌برم».

۲۲- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر بنده‌ای که روزانه صبحگاه و شامگاه سه بار بگوید: «**بِسمِ اللَّهِ الَّذي لاَ يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيءٌ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ**» هیچ چیز به او زیان نمی‌رساند»[۲۳].

«به نام خدایی که به همراه نام او در زمین و آسمان، چیزی زیان نمی‌رساند و او شنوا و داناست».

۲۳- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس شامگاه بگوید: «**رَضِيتُ بِاللهِ رَبّاً وَبِالإِسْلَامِ دِيناً وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيّاً**» قطعاً خداوند او را خشنود می‌گرداند»[۲۴].

«خشنودم که الله رب من و اسلام دین من و محمد ﷺ پیامبر من، است».

۲۴- رسول الله ﷺ هیچگاه هنگام صبح و شام این دعا را ترک نمی‌فرمودند: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ العَافِيَةَ فِي الدُّنيَا وَالآخِرَةِ، اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ العَفْوَ وَالعَافِيَةَ فِي دِينِي ودُنْيايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُر عَوْرَاتِي وآمِن رَوعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِن بَين يَديَّ وَمِن خَلْفِي وَعَن يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي ومِنْ فَوقِي وأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِن تَحتِي**»[۲۷].

«خدایا! عافیت دنیا و آخرت را از تو می‌خواهم، خدایا! عفو و عافیت دین و دنیا و اهل و مالم را از تو خواستارم، خدایا! اسرارم را بپوش و آشفتگی‌هایم را سامان ده، خدایا! مرا از پیش رو و پشت سر و راست و چپ و بالای سرم حفاظت فرما، و از این که ناگهانی از زیر پایم (هدف قرار گیرم و) نابود شوم به تو پناه می‌برم».

دعای هنگام خوابیدن:

۲۵- هنگامی که رسول الله ﷺ می‌خواستند بخوابند، چنین دعا می‌فرمودند: «**بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أَمُوتُ وَأَحْيَا**» «پروردگارا! با نام تو می‌میرم و زنده می‌گردم» و چون از خواب بیدار می‌گشتند، می‌فرمودند: «**اَلْحَمْدُ للَّهِ الَّذي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيهِ النُّشُورُ**»[۲۹].

«سپاس خدایی که ما را پس از مرگ، زنده گردانید و بازگشت به سوی اوست».

۲۶- هر شب که رسول الله ﷺ به رختخواب می‌رفتند، کف هر دو دست را به هم می‌چسپانیدند و ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ﴾ و ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ﴾ و ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ﴾ را می‌خواندند و در آن می‌دمیدند و تمام بدن خویش را با آن مسح می‌فرمودند و از سر و چهره و قسمت جلوی بدن آغاز و این کار را تا سه بار تکرار می‌فرمودند»[۳۰].

۲۷- ابوهریره ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ مرا به حفاظت اموال بیت المال گماشته بودند، مردی هر شب به بیت المال دستبرد می‌زد، شب سوم که او را گرفتم، به او گفتم: این بار تو را حتماً پیش رسول الله ﷺ خواهم برد، گفت مرا رها کن، در عوض به تو دعایی می‌آموزم که با آن خداوند تو را نفع خواهند رساند (ابوهریره ﷺ که همانند دیگر افراد شیفته‌ی خیر بود، او را رها کرد) او گفت: هرگاه به رختخواب رفتی، آية الکرسی: «**الله لا إله إلا هو...**تا آخر» را بخوان آنگاه از جانب خداوند برای تو نگاهبانی گماشته می‌شود و تا صبح هیچ شیطانی به تو نزدیک نمی‌شود، رسول الله ﷺ فرمودند: او دروغگو است، البته به تو راست گفته است، [آن شخص شیطان بود]. [۳۱]

۲۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس در شب دو آیه آخر سوره بقره را بخواند، او را کفایت خواهند کرد»[۳۲].

۲۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه کسی از شما از رختخوابش برخاست و سپس به آن باز گشت، سه بار آن را با کناره‌ی چادرش تمیز کند؛ زیرا او نمی‌داند، پس از او چه چیزی بر لحافش خزیده و هرگاه دراز کشید، چنین بگوید: «**باسْمِكَ رَبِّي وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ، فَإِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا وَإِنْ أَرْسَلتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحينَ**»[۳۳].

«پروردگارا من با نام تو پهلویم را به زمین می‌گذارم و با نام و قدرت تو بلند می‌شوم، اگر نفسم را نگه داشتی (قبض روحم کردی)، پس بر آن رحم کن و اگر رهایش کردی، آن را همان گونه که بندگان نیکوکارت را حفاظت می‌کنی، حفاظت فرما»

و هرگاه کسی از شما از خواب بیدار شد، بگوید: «**اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذي عَافَانِي فِي جَسَدِي ورَدّ عَلَيَّ رُوحِي وأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ**»[۳۴].

«سپاس خدایی که مرا عافیت جسمانی بخشید و روحم را به من بازگرداند و به من اجازه داد تا او را یاد کنم».

۳۰- رسول الله ﷺ به علی و فاطمه رضی الله عنهما فرمودند: «آیا شما را به چیزی کارآمد تر از یک خدمتگذار، راهنمایی نکنم؟ (گفتند آری، فرمود:) هرگاه به رختخواب رفتید ۳۳ بار **سبحان الله** و ۳۳ بار **الحمد لله** و ۳۴ بار **الله اکبر** بگویید».

علی رضی الله عنه فرمود: از آن پس هیچگاه آن را ترک نکرده‌ام، پرسیدند: حتی شب جنگ صفین؟ فرمودند: و نه شب صفین.[۳۵].

۳۱- هنگامی که رسول الله ﷺ می‌خوابیدند، دست راست خویش را زیر رخسارشان قرار می‌دادند و سه بار می‌فرمودند: «**اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَومَ تَبْعَثُ عِبَادَك**»[۳۶].

«پروردگارا! آنگاه که بندگانت را برمی‌انگیزی، مرا از عذاب خود نجات ده».

۳۲- هنگامی که رسول الله ﷺ به رختخواب، می‌رفتند، می‌فرمودند: «**اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِيْ أَطْعَمَناَ وَسَقَانَا وَكَفَانَا وآوَانَا، فَكَمْ مِمَّن لاَ كَافِيَ لَهُ ولاَ مُؤوِيَ**»[۳۷].

«سپاس خدایی که به ما آب و غذا عنایت کرد و ما را سامان بخشید و پناهمان داد، بسا انسان‌هایی هستند که سامان و پناه دهنده‌ای ندارند».

۳۳- رسول الله ﷺ به مردی توصیه فرمودند که چون به رختخواب می‌رود، چنین دعا کند: «**اللَّهُمَّ أَنْتَ خَلَقْتَ نَفْسِي وأَنْتَ تَتَوفَّاهَا، لَكَ مَماتُها وَحَيَاتُها، إنْ أَحيَيْتَها فَاحْفَظْهَا وَإنْ أمَتَّهَا فَاغْفِرْلَهَا، اللَّهُمَّ إنِّي أَسْأَلُكَ العَافِيَةَ**»[۳۸].

«پروردگارا! تو نفس مرا آفریدی و تو آن را باز می‌ستانی، مرگ و زندگی اش با توست، اگر آن را زنده گذاشتی، پس حفاظتش فرما و اگر او را میراندی، بیامرزش، خدایا! من از تو خواستار عافیتم».

۳۴- هنگامی که رسول الله ﷺ به رختخواب می‌رفتند، چنین دعا می‌فرمودند: «**اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَواتِ وَرَبَّ الأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ العَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شيء، فَالِقِ الحَبِّ وَالنَّوَي وَمُنْزِلِ التَوراةِ وَالإِنْجيلِ وَالْفُرقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍ أَنْتَ آخِذٌ بنَا صِيَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيٌ وَأَنْتَ الآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيءٌ وأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيَسَ فَوَقَكَ شَيءٌ وأَنْتَ البَاطِنُ فَليَسَ دُونَكَ شَيءٌ، اِقْضِ عَنَّا الدَّينَ وأغْنِنَا مِنَ الفَقْرِ**»[۴۰].

«خدایا! ای پروردگار آسمان‌ها و زمین، و ای پروردگار عرش عظیم، ای پروردگـار مـا و پروردگـار همـه چیـز، شکافنده‌ی دانه و هسته و فرو فرستنده‌ی تورات و انجیل و قرآن! از شر هر شروری که پیشانیش به دست توسـت، بـه تو پناه می‌برم، خدایا! تو نخستینی، پیش از تو چیزی نیست، تو واپسینی، پس از تو چیزی نیست، تو آشـکاری، فراتـر از تو چیزی نیست و تو پنهانی فروتر از تو چیزی نیست، وام‌های ما را بپرداز و ما را از فقر دور بگردان».

۳۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه خواستی بخوابی، همانند وضوی نماز، وضو بگیر، سپس بر پهلـوی راسـت خویش دراز بکش و چنین بگو: «**اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِليكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيكَ وَأَلْجَأتُ ظَهْـرِي إِلَيكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيكَ، لاَ مَلْجأَ وَلاَ مَنْجأَ مِنْكَ إِلاّ إِلَيكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ**» «اگـر در آن شب بمیری، بر فطرت خواهی مرد، و این دعا را آخرین سخن خود بگردان»[۴۱].

«پروردگارا! جانم را به تو واگذاشتم، و رُخم را به سوی تو گردانیدم، کارم را به تو سپردم، با بـیم و امیـد، بـه تـو روی آوردم، پناهگاه و جای امنی از عذاب تو، جز آستان تو نیست، به کتـابی کـه نـازل فرمـودی و بـه پیـامبری کـه فرستادی، ایمان آوردم».

هنگام بیدار شدن در پاسی از شب:

۳۶- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس شب از خواب بیدار شود، بگوید: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَـهُ، لَـهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، اَلْحَمْدُ لِلَّهِ وسُبْحَانَ اللَّهِ وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ واللَّهُ أَكْبَرُ وَلاَ حَولَ وَلاَ قُوَةَ إِلاَّ بِاللَّـهِ العَلِي الْعَظِيمِ**» «غیر از خدای یگانه معبودی (شایسته‌ی پرستش) نیست، شـریکی نـدارد، پادشـاهی از آن او و سـتایش سزاوار اوست، او بر هر کاری تواناست، ستایش‌ها سزاوار اوست، الله چه پاک است، غیر از الله معبودی نیست، الله از همه بزرگتر و برتر است، هیچ کس جز با توفیق خدای بزرگ و برتر، توان و قدرتی ندارد».

اگر پس از آن بگوید: **اللَّهُمَّ اغْفِرْلِي** و یا دعای دیگری کند، اجابت خواهد شد و اگر وضو بگیرد و نمـاز بخوانـد، نمازش پذیرفته می‌شود»[۴۲].

۳۷- رسول الله ﷺ فرمودند: هرکس پاکیزه به رختخواب برود، و تا هنگامی که خواب به سـراغش بیایـد، ذکـر کند، هر لحظه از شب که بیدار شود و چیزی، دنیوی و یا اخروی از خداوند بخواهد، به او خواهد داد»[۴۲].

۳۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه کسی از خواب بیدار شـد، بگویـد: «**اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَعَافَانِي فِي جَسَدِي وأَذِنَ لِي بِذِكره**»[۴۵].

«سپاس خدایی که روحم را به من باز گرداند و به من عافیت جسمانی بخشید و مرا اجازه داد تا او را یاد کنم».

۳۹- رسول الله ﷺ به اصحاب می‌آموخت که هنگام پریشـانی بگوینـد:[۱] «**أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وأَنْ يَحْضُرُونَ**»[۴۸].

«پناه می‌برم به کلمات کامل الهی، از خشم خداوند و شر بندگانش و از وسوسه‌های شـیاطین و از ایـن کـه سـراغ من بیایند».

[۱]- در روایت ترمذی این گونه آمده: «إذا فزع أحدكم فی النوم فلیقل: أعوذ...».

هنگام خواب دیدن:

۴۰- ابو سلمه بن عبدالرحمن می‌گوید: از ابوقتاده بن ربعی شنیدم که می‌گفت: از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: «خواب خوش از جانب خداوند و خواب بد از جانب شیطان است، هرگاه کسی از شما خواب بدی دید و بیدار شد، سه بار سمت چپ خود تف کند، و از شر آن به خدا پناه بجوید، ان شاءالله به او هیچ زیانی نمی‌رساند».

ابو سلمه می‌گوید: قبلاً، گاه خواب‌هایی می‌دیدم که از کوه برایم سنگین‌تر می‌نمود، اما از هنگامی که این حدیث را شنیده‌ام، به آن هیچ اعتنایی نمی‌کنم. در روایتی دیگر آمده: گاه خواب می‌دیدم و بسیار به فکر فرو می‌رفتم، تا این که از ابوقتاده شنیدم که می‌گفت: من نیز خواب می‌دیدم و چنان به فکر فرو می‌رفتم که بیمار می‌شدم تا این که از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: «خواب خوش از جانب خداست، هرگاه کسی از شما خواب خوشی دید، آن را فقط با دوستانش تعریف کند، و اگر خواب بدی دید، با هیچ کس تعریف نکند و سه بار سمت چپ خود را تف کند، و از شیطان و خواب بدی که دیده به خدا پناه ببرد، به او هیچ زیانی نخواهد رسید»[۴۹].

۴۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه خواب بدی دیدید، سمت چپ خود سه بار تف کنید و سه بار از شیطان به خدا پناه ببرید و از پهلویی که خوابیده‌اید به پهلوی دیگر بغلطید»[۵۰].

فضیلت عبادت شبانه:

خداوند متعال می‌فرمایند: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُزَّمِّلُ ١ قُمِ ٱلَّيۡلَ إِلَّا قَلِيلٗا ٢ نِّصۡفَهُۥٓ أَوِ ٱنقُصۡ مِنۡهُ قَلِيلًا ٣ أَوۡ زِدۡ عَلَيۡهِ وَرَتِّلِ ٱلۡقُرۡءَانَ تَرۡتِيلًا ٤ إِنَّا سَنُلۡقِي عَلَيۡكَ قَوۡلٗا ثَقِيلًا﴾ (مزمل: ۱- ۵).

«ای جامه به خود پیچیده، شب خیز(برای نماز) مگر اندکی(از شب)، نیمی از شب یا اندکی از آن بکاه و قرآن را (با دقت و تأمل) بخوان؛ ما بزودی بر تو سخنی گران مایه نازل می‌کنیم».

و نیز می‌فرماید: ﴿وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَتَهَجَّدۡ بِهِۦ نَافِلَةٗ لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبۡعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامٗا مَّحۡمُودٗا ٧٩﴾ (الإسراء: ۷۹).

«و پاسی از شب را برخیز و نماز گزار، این یک وظیفه‌ی اضافی است برای تو، امید است که پروردگارت تو را به مقامی در خور ستایش بر انگیزد».

و می‌فرماید: ﴿وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَٱسۡجُدۡ لَهُۥ وَسَبِّحۡهُ لَيۡلٗا طَوِيلًا ٢٦﴾ (دهر: ۲۶).

«شبانگاه، برای او سجده کن و مقداری طولانی از شب او را تسبیح گوی».

۴۲- رسول الله ﷺ فرمودند: «پروردگارمان هر شب، در ثلث آخر شب به آسمان دنیا فرود می‌آید و می‌گوید: «کیست که مرا فرا خواند، تا او را اجابت کنم، کیست که از من چیزی بخواهد، تا به او بدهم، کیست که از من بخشش طلب کند تا او را ببخشم»[۵۲].

۴۳- رسول الله ﷺ فرمودند: «در دل شب، از هر وقت دیگری، پروردگار به بنده نزدیک تر است، پس بکوش که در آن لحظات جزو کسانی باشی که خداوند را یاد می‌کنند»[۵۳].

۴۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «در شب لحظه‌ای هست که هر مسلمانی در آن لحظه مصلحتی دنیوی یا اخروی را از خداوند بخواهد، به او خواهد داد، آن لحظه در همه‌ی شب ها وجود دارد»[۵۴].

۴۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس هنگام خارج شدن از منزل بگوید: «**بِسمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لاَ حَولَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ بِاللَّهِ تَعَالى**»

«بنام الله، بر الله توکل نمودم، جز با توفیق خدای متعال کسی توان و نیرویی ندارد»

به او گفته می‌شود: کفایت شدی، حفاظت شدی، هدایت شدی و شیطان از او کناره می‌گیرد و به شیطان‌های دیگر می‌گوید: با مردی که هدایت، کفایت و هدایت شده است، چه می‌توانی بکنی»[۵۵].

۴۶- ام سلمه می‌گوید: «هرگاه رسول الله ﷺ از منزل بیرون می‌رفتند، حتماً نگاهش را به آسمان می‌دوختند و چنین دعا می‌فرمودند: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَو أُضَلَّ أَو أَزِلَّ أَو أُزَلَّ، أو أَظْلِمَ أو أُظْلَمَ أو أَجْهَلَ أو يُجْهَلَ عَلَيَّ**»[۵۹].

«پروردگارا! به تو پناه می‌برم از این که خود گواه شوم و یا به گمراهی کشیده شوم، و از این که خود بلغزم، و یا کسی مرا بلغزاند و از این که برکسی ستم روا دارم و یا بر من ستم شود، و از این که با کسی جاهلانه بر خود کنم و یا کسی با من جاهلانه برخورد کند».

هنگام ورود به منزل:

۴۷- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه شخصی هنگام ورود به منزلش، و هنگام غذا خوردن، خدا را یاد کند، شیطان (به همراهانش) می‌گوید: این جا برایتان جایی برای شب گذراندن و شامی در کار، نیست، و اگر هنگام ورود به منزل خدا را یاد نکند شیطان می‌گوید: جایی برای شب گذراندن یافتید و اگر هنگام غذا خدا را یاد نکند، شیطان می‌گوید: جایی برای بیتوته و شام، یافتید»[۶۰].

۴۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه شخصی وارد منزلش، شد، بگوید: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيرَ المَولِجِ وخَيرَ المَخرَجِ، بِسمِ اللَّهِ وَلَجْنَا وَبِسمِ اللَّهِ خَرَجْنَا وَعَلَى اللَّهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا**» سپس به اهل خانه سلام کند»[۶۱].

«خدایا! ورود و خروجم را میمون و نکو بگردان، با نام خدا وارد شدم و با نام خدا خارج گشتم و بر الله، پروردگارمان توکل کردم».

۴۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «فرزندم! هرگاه بر خانواده‌ات وارد گشتی، سلام کن؛ زیرا سلام برکتی است برای تو و اهل خانه‌ات»[۶۲].

دعای ورود و خروج مسجد:

۵۰- هرگاه رسول الله ﷺ وارد مسجد می‌شدند، می‌فرمودند: «**بِسمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ**» هرگاه خارج می‌شدند، می‌فرمودند: «**بِسمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ**»[۶۳].

«به نام خدا، پروردگارا! بر محمد رحمت فرست»

۵۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه کسی وارد مسجد می‌گردد، بر رسول الله ﷺ درود بفرستد و بگوید: «**اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوابَ رَحْمَتِكَ**» «پروردگارا! درهای رحمتت را بر من بگشا» و هرگاه خارج شد، بگوید: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسَأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ**»، «پروردگارا! من خواستار فضل توام».

و در روایت مسلم افزون بر آن آمده که هنگام خروج نیز درود بفرستد»[۶۴].

۵۲- هرگاه رسول الله ﷺ وارد مسجد می‌شدند، چنین دعا می‌فرمودند:

«**أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الكَرِيْمِ وَبِسُلطَانِهِ القَدِيمِ مِنَ الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ**»

«پناه می‌برم به خدای بزرگ و ذات گرامی و قدرت لایزالش، از شیطان رانده شده»

و می‌فرمودند: «هرگاه کسی چنین بگوید شیطان می‌گوید: «تمام روز از من حفاظت شد»[۶۵].

۵۳- رسول الله ﷺ فرمودند: «اگر مردم می دانستند که در اذان وصف اول چه ثوابی نهفته است، اگر برای رسیدن به آن، راهی جز قرعه کشی، نمی یافتند، حتماً قرعه کشی می کردند»[۶۶].

۵۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «هنگامی که اذان گفته می‌شود، شیطان برای این که صدای اذان را نشنود، در حالی که تیز می دهد، فرار می کند و چون اذان تمام می شود، باز می گردد و هنگامی که اقامه می شود، فرار می کند و پس از اتمام اقامه باز می گردد، و وساوس و خاطره‌هایی را در ذهن نمازگزار تداعی می کند و می گوید: فلان و فلان چیز را به خاطر بیاور، حتی چیزهایی که قبلاً به خاطر نمی آورد، تا این سرانجام نمازگزار نمی داند که چند رکعت خوانده است»[۶۷].

۵۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر جن و انسانی که صدای مؤذن به او برسد، روز قیامت برای مؤذن شهادت خواهد داد»[۶۸].

۵۶- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه اذان را شنیدید، آنچه مؤذن می گوید، شما نیز تکرار کنید»[۶۹].

۵۷- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه اذان را شنیدید، آنچه می گوید، شما نیز تکرار کنید، سپس بر من درود بفرستید؛ زیرا هر کس یک بار بر من درود بفرستد خداوند ده بار بر او رحمت می فرستد، سپس از خداوند برای من «وسیله» را طلب کنید، وسیله منزلتی است در بهشت که فقط به یکی از بندگان خداوند، عنایت می شود، و امیدوارم که آن یک نفر من باشم، پس هر کسی برای من وسیله را طلب کند، شفاعت من شامل حال او خواهد شد»[۷۰].

۵۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «اگر هنگامی که مؤذن می گوید: **الله أكبر الله أكبر**، کسی بگوید: **الله أكبر الله أكبر** و هنگامی که مؤذن می گوید: **أَشهدُ أَنَّ لا إله إلا الله**، بگوید: **أَشهدُ أَنَّ لا إله إلا الله** و هنگامی که می گوید: **أَشهدُ أَنَّ محمداً رسول الله**، بگوید: **أَشهدُ أَنَّ محمداً رسول الله**، و هنگامی که می گوید: **حَيَّ عَلي الصلاة**، بگوید: **لاَ حَولَ ولاَ قُوَّةَ إلاّ بِاللَّهِ** و هنگامی که می گوید: **حَيَّ عَلي الفلاح**، بگوید: **لاَ حَولَ ولاَ قُوَّةَ إلاّ بِاللَّهِ** و هنگامی که می گوید: **الله أكبر الله أكبر**، بگوید: **الله أكبر الله أكبر** و هنگامی که می گوید: **لا إله إلا الله**، از ته دل بگوید: **لا إله إلا الله**، وارد بهشت خواهد شد»[۷۱].

۵۹- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس پس از اذان چنین دعا کند: «**اللّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَةِ والصَّلاَةِ القَائِمَةِ، آتِ مُحَمداً الوَسِيلَةَ والفَضِيلَةَ وَابعَثْهُ مَقَامَاً مَحمُوداً الَّذي وَعَدتَهُ**» روز قیامت شفاعت من شامل حال او خواهد شد»[۷۲].

«پروردگارا! ای صاحب فراخوان کامل و نماز برگزار شونده، به محمد ﷺ «وسیله» و فضیلت عنایت کن، و او را به مقام محمودی که وعده‌اش داده‌ای، نایل بگردان».

۶۰- عبدالله بن عمر ﷺ می گوید، مردی گفت: یا رسول الله! مؤذنان از ما برترند! رسول الله ﷺ فرموند: «هر چه مؤذنان می گویند، تکرار کن، و در پایان از خدا هر چه می خواهی، بخواه، به تو عنایت خواهد شد»[۷۳].

۶۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «میان اذان و اقامه دعا رد نمی شود» گفتند: یا رسول الله! آنگاه چه دعایی بکنیم؟ فرمودند: «عافیت دنیا و آخرت را از خداوند، بخواهید»[۷۴].

۶۲- سهل بن سعد ﷺ می گوید: رسول الله ﷺ فرمودند: «دو دعا رد نمی شود -یا به ندرت رد می شود- دعا، هنگام اذان و هنگام جنگ که دو طرف (مسلمان و کافر) با هم در می آویزند»[۷۵].

آغازین دعاهای نماز:

۶۳- رسول الله ﷺ در آغاز نماز قبل از قرائت لحظه‌ای سکوت می فرمودند، ابوهریره ﷺ پرسید: یا رسول الله! پدر و مادرم فدایت! میان تکبیر (تحریمه) و قراءت، چه می گویید؟ فرمودند: «**اللّهُمَّ بَاعِدْبَينِي وبَينَ خَطَايَايَ كَما بَاعَدْتَّ بَيْنَ المشْرِقِ والْمَغْرِبِ، اللّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَما يُنَقِّي الثَّوبُ الأَبْيَضُ مِنَ الْدَّنَسِ، اللّهُمَّ اغْسلنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ والمَاءِ والبَرَدِ**»[۷۸].

«پروردگارا! میان من و خطاهایم به اندازه مشرق تا مغرب فاصله بینداز، پروردگارا! همان گونه که لباس سفید از چرک، پاک (و شفاف) می شود، مرا نیز از خطاهایم پاک بگردان، پروردگارا! خطایم را از من، با برف و آب و تگرگ، بشوی»[۷۸].

۶۴- جبیر بن مطعم ﷺ می گوید: رسول الله ﷺ را در حال نماز دیدم که (در آغاز آن) تا سه بار فرمود: «**الله أكبر كبيراً والحمدلله كثيراً وسبحان الله بكرة وأصيلا**» و سپس فرمودند: «**أعوذ بالله من الشيطان الرجيم من نفخه ونفثه وهمزه**»[۷۹].

«به خدا پناه می برم از شیطان رانده شده و از تکبر و شعر و وسوسه‌ی او».

۶۵- عائشه و ابوسعید روایت کرده‌اند که: رسول الله ﷺ در آغاز نماز می فرمودند: «**سُبْحَانَكَ اللّهُمَّ وبِحَمْدِكَ وتَبَارَكَ اسْمُكَ وتَعالَى جَدُكَ ولاَ إِلهَ غَيرُكَ**»[۸۰].

«خدایا! تو پاکی، تو را می ستایم، نام تو مبارک و شکوهت بلند است و غیر از تو معبودی نیست».

۶۶- عبدالله بن عمر ﷺ می گوید: رسول الله ﷺ تکبیر گفتند و سپس نمازشان را با دعای فوق آغاز فرمودند»[۸۱].

۶۷- هنگامی که رسول الله ﷺ به نماز می‌ایستادند، می فرمودند: «**وَجَّهتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّموات والأَرْضَ حَنيفاً ومَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي ومَحْيَايَ ومَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ العَالَمِينَ، لاَ شَرِيكَ لَهُ وبذَلِكَ أُمِرْتُ وأَنَا مِنَ المُسلِمينَ، اللّهُمَّ أَنْتَ المَلِكُ، لاَ إِلهَ إِلاّ أَنْتَ، أنْتَ رَبِّي وأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي واعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْلِي ذُنُوبِي جَمِيعاً، إنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاّ أَنْتَ واهْدِنِي لأَحْسَنِ الأَخْلاَق، لاَ يَهدِي لأَحْسَنِهَا إِلاّ أَنْتَ واصْرِفْ عَنّي سَيِّئَها، لاَ يَصْرِفُ عَنّي سَيِّئَهَا إِلاّ أَنْتَ، لَبَّيكَ وسَعْديكَ والخَيرُ كُلُهُ فِي يَدَيكَ والشَّرُ لَيسَ إِليكَ، أَنَا بِكَ وإِليكَ، تَبَارَكْتَ وتَعالَيتَ، أَستَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِليكَ**»[۸۲].

«من با دوری از شرک، به سوی خدایی رو کردم که آسمان‌ها و زمین را آفرید، و من از مشرکان نیستم، نماز و عبادت و زندگی و مرگم برای خدا، پروردگار جهانیان است، او همتایی ندارد، من به این مأمور شده‌ام و من

مسلمانم، خدایا! پادشاه تویی، غیر از تو معبودی نیست، تو پروردگار منی و من بنده‌ی تو، من بر خود ستم کردم و به گناهم معترفم؛ پس گناهانم را یکدست بیامرز؛ حتم دارم که غیر از تو آمرزگاری که گناهانم را بیامرزد، نیست، مرا به زیباترین اخلاق ره نما که کسی غیر از تو به آن ره ننماید، و اخلاق بد را از من دور کن که غیر ازتو آن را دور نمی کند، با تمام وجود مطیع فرمان توام، تو پاک و منزه و بزرگ و برتر هستی، از تو آمرزش می‌طلبم و به سویت توبه می کنم».

۶۸- رسول الله ﷺ نماز شب خویش را با این دعا آغاز می‌فرمودند:

«اللّهُمَّ رَبّ جبريلَ ومِيكَايلَ وإِسرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَواتِ والأَرْضِ، عَالِمَ الغَيبِ والشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَينَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنّكَ تَهدِي مَنْ تَشَاءُ إِلى صِراطٍ مُستَقِيمٍ»[۸۳].

«خدایا! ای پروردگار جبرئیل و میکائیل و اسرافیل، آفریننده‌ی آسمان‌ها و زمین، با خبر از آشکار و نهان، بندگانت که اختلاف کنند، تو میانشان، داوری می کنی، به حکم خود در مسایل اختلافی مرا به حقیقت ره نما، تو هر که را بخواهی به راه راست هدایت می کنی».

۶۹- هنگامی که رسول الله ﷺ در پاسی از شب به نماز می‌ایستاد، نماز را چنین آغاز می کرد: **«اللّهُمَّ لَكَ الحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَواتِ والأَرْضِ ومَنْ فِيهِنَّ ولَكَ الحَمْدُ، أنتَ قَيِّم السَّمواتِ والأَرْضِ ومَنْ فِيهِنَّ ولَكَ الحَمْدُ، أَنْتَ رَبُّ السَمواتِ والأَرْضِ ومَنْ فَيهَنَّ [ولَكَ الحَمْدُ] أَنْتَ الْحَقُّ ووَعْدُكَ الْحَقُّ وقَولُكَ الْحَقُّ ولِقَاؤكَ حَقٌّ والجَنَّةُ حَقٌّ والنَّارُ حَقٌّ والنَبِيُّونَ حَقٌّ ومُحَمَّدٌ حَقٌّ والسّاعَةُ حَقٌّ، اللّهُمّ لَكَ أَسْلَمْتُ وبِكَ آمنَتُ وعَليكَ تَوكَّلْتُ وإِليكَ أَنْبَتُ وبِكَ خَاصَمْتُ وإِليكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرلِي مَا قَدَّمْتُ ومَا أخَّرْتُ ومَا أَسْرَرْتُ ومَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ إِلهِي، لا إِلهَ إِلاّ أَنْتَ»**[۸۴].

«خدایا! ستایش از آن توست، تو نور آسمان‌ها و زمین و هر چه میان آنهاست، هستی، ستایش از آن توست، تو پروردگار آسمان‌ها و زمین و هر چه میان آنهاست، هستی، [و ستایش از آن توست] تو حقی و وعده‌ات حق و گفتارت حق و دیدارت حق و بهشت حق و دوزخ حق و پیامبران حق و محمد حق و قیامت حق است، خدایا! تسلیم تو ام و به تو ایمان دارم و بر تو توکل نموده‌ام و به سوی تو رجوع کرده‌ام و با توفیق تو مبارزه می کنم و از تو داد می‌خواهم پس گناهان گذشته‌ی دور و نزدیکم را، و گناهان آشکار و نهانم را، بیامرز، تو معبود منی، غیر از تو معبودی نیست».

دعاهای رکوع و سجده:

۷۰- حذیفه رضی الله عنه می گوید: از رسول الله ﷺ شنیدم که هنگام رکوع تا سه بار می‌فرمودند: **«سُبْحَانَ رَبِّيَ العَظِيم»**، «پاک است پروردگار بزرگ و با عظمتم» و هنگام سجده سه بار می‌فرمودند: **«سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلى»**، «پاک است پروردگار بلند مرتبه و والایم»[۸۵].

۷۱- در حدیث علی رضی الله عنه درباره نماز رسول الله ﷺ، آمده که: هرگاه به رکوع می‌رفتند، می گفتند: **«اللّهُمّ لَكَ رَكَعْتُ وبِكَ آمَنْتُ ولَكَ أسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وبَصَرِي ومُخّي وعَظْمِي وعَصَبِي»**، «پروردگارا! برای تو رکوع کردم و به تو ایمان آوردم و تسلیم تو شدم، چشم و گوش و مغز و استخوان و عصب من همه، برای تو خاشع و فروتن هستند».

و هنگامی که از رکوع بلند می‌شد، می‌فرمود: «**سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ مِلءَ السَّموات ومِـلءَ الأَرْضِ ومِلءَ مَا بَينَهُما ومِلءَ مَا شِئْتَ مِن شَيْءٍ بَعدُ**».

«خداوند [دعای] ستایندگانش را بپذیرد، پروردگار ما ستایش شایسته‌ی توست، به اندازه پری آسمان‌ها و زمین و میان آن دو، و به اندازه‌ی پری هر چیز دیگری که تو بخواهی».

و هنگامی که به سجده می‌رفتند، می‌فرمودند: «**اللُهُمّ لَكَ سَجَدتُ وبِكَ آمَنْتُ ولَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِـي لِلَّـذِي خَلَقَهُ وصَوَّرَهُ وشَقَّ سَمْعُهُ وبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الخَالِقِينَ**»[۸۶].

«پروردگارا! برای تو سجده کردم و به تو ایمان آوردم و تسلیم تو گشتم، چهره‌ام سجده کرد برای آن که آفریدش و آن را به تصویر کشید و گوش و چشمش را شکافت، چه مبارک است خداوند، بهترین آفریدگار».

۷۲- عائشه ؓ می‌گوید: رسول الله ﷺ در رکوع و سجده بسیار می‌گفتند: «**سُبْحَانَكَ اللَّهُمّ رَبَّنَـا وبِحَمـدِكَ، اللّهُمّ اغْفِرلِي**»، «خدایا تو پاکی، تو را می‌ستایم پروردگارا! ما را بیامرز» و به این گونه این حکم قرآن را تعمیل می‌فرمودند: ﴿فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُۚ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابَۢا ٣﴾ (نصر: ۳)[۸۷].

۷۳- رسول الله ﷺ هنگام رکوع و سجود می‌فرمودند: «**سُبوُّحٌ قُدّوسٌ، رَبُّ المَلائِكَةِ والرُوحِ**»[۸۸].

«او بسیار پاک و منزه است، و اوست، پروردگار فرشتگان و روح».

۷۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «من از این که در رکوع و سجده قرآن بخوانم، نهی شده‌ام، در رکوع عظمت پرورگار را بیان کنید و در سجده تا می‌توانید، دعا کنید، شایسته است که دعایتان پذیرفته شود»[۸۹].

۷۵- عوف بن مالک ؓ می‌گویند: «شبی با رسول الله ﷺ به نماز ایستادم، ایشان سوره‌ی بقره را تلاوت فرمودند، هرگاه به آیه‌ی رحمتی می‌رسیدند، توقف می‌فرمودند و از خداوند رحمت می‌طلبیدند و هرگاه به آیه‌ی عذابی می‌رسیدند، توقف می‌فرمودند، و از عذاب، به خداوند پناه می‌بردند، سپس به رکوع می‌رفتند و به اندازه‌ی قیام در حالت رکوع می‌ماندند و چنین می‌گفتند: «**سُبْحَانَ ذِي الجَبَرُوتِ والمَلَكُوتِ والْكِبْرِيَاء والْعَظَمَةِ**»، «پاک است خدا که صاحب قدرت، ملکوت و بزرگی و عظمت است»، سپس در سجده نیز چنین می‌فرمودند»[۹۰].

۷۶- هنگامی که رسول الله ﷺ از رکوع بلند، می‌شدند، می‌گفتند: «**سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ**» و سپس در حال قیام می‌فرمودند: «**رَبَّنَا وَ لَكَ الْحَمْدُ**» ودر روایتی: « **رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ**»[۹۱].

۷۷- رسول الله ﷺ، هنگامی که از رکوع بلند می‌شدند، می‌فرمودند: «**اللّهُمَّ رَبّنَا ولَكَ الْحَمْدُ، مِـلءَ السَّـمواتِ ومِلءَ الأَرْضِ ومِلءَ ما بَينَهما ومِلءَ ما شِئتَ مِن شَيءٍ بَعدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ والمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَال العَبْدُ وكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ، اللّهُـمّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيتَ ولا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلا يَنْفَعُ ذَاالْجَدِّ مِنكَ الْجَدُّ**»[۹۲].

«خدایا! ای پروردگار ما! ستایش از آن توست، ستایشی به پری آسمان‌ها و زمین و فاصله‌ی میان آن دو و به پری هر چیز دیگری که تو بخواهی، ای سزاوار ستایش و شکوه، تو سزاوار و مصداق ستایش بندگانی و ما همه بنده‌ی تو ایم، هر چه تو عنایت کنی، کسی مانع آن نیست و هر چه را تو از کسی باز داری، عطا کننده‌ای، ندارد، و ثروت هیچ سرمایه داری، او را از تو نمی‌رهاند».

۷۸- رفاعه بن رافع می گوید: روزی پشت سر رسول الله ﷺ نماز می‌خواندیم، ایشان هنگامی که از رکوع بلند شدند، فرمودند: «**سَمِعَ اللهُ لِمَن حَمِدَه**» مردی از پشت سر می‌افزود: «**رَبَّنَا ولَكَ الْحَمْدُ حَمْدَاً كَثِيرَاً طَيِّبَاً مُبَارَكَاً فِيهِ**» «پروردگارا! ستایش از آن توست، ستایشی بسیار، پاکیزه و مبارک» هنگامی که رسول الله ﷺ از نماز فارغ شدند، فرمودند: گوینده کی بود؟ آن مرد گفت: من، فرمودند: سی و اندی فرشته را دیدم که هر کدامشان، می‌شتافتند که پیش از دیگران،آن را ثبت کنند»[۹۳].

۷۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «نزدیک ترین حالت بنده به پروردگارش، هنگام سجده است، پس در سجده بسیار دعا کنید»[۹۴].

۸۰- رسول الله ﷺ درسجده می‌فرمودند: «**اللّهُمَّ اغْفِرْلِي ذَنبِي كُلَّهُ، دِقَّهُ وجُلَّه وأَوَّلَهُ وآخِرَه وعَلانِيَته وسِرَّهُ**»[۹۵].

«پروردگارا! همه‌ی گناهان ریز و درشت، اولین و آخرین و آشکار و نهانم را، بیامرز».

۸۱- عایشه ؓ می گوید: شبی رسول الله ﷺ را در رختخواب نیافتم، در تاریکی شب اطرافم را پاییدم، دستم به پای ایشان که در سجده بودند، اصابت کرد، ایشان در سجده می‌فرمودند: «**اللّهُمَّ إنّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ و بِمُعَافَاتكَ مِنْ عُقوُبَتِكَ وأَعُوذُ بكَ مِنْكَ لا أُحْصِي ثَناءً عَليكَ، أَنْتَ كَما أثْنيَتَ عَلى نَفْسكَ**»[۹۶].

«خدایا! از خشم تو به خشنودیت و از مجازات تو به عافیتت پناهنده می شوم، من از عهده‌ی ستایش تو بر نمی‌آیم، تو همان گونه‌ای که خویش را ستوده‌ای».

۸۲- رسول الله ﷺ میان دو سجده می‌فرمودند: «**اللّهُمّ اغْفِرْلِي وارْحَمْني واهْدِنِي واجْبُرْني وعَافِني وارْزُقْني**»[۹۷].

«پروردگارا! مرا بیامرز و بر من رحم کن و هدایتم فرما و حالتم را سامان بخش و عافیت و روزی عنایتم کن».

۸۳- رسول الله ﷺ میان دو سجده می‌فرمودند: «**اللّهُمّ اغْفِرلِي، رَبِّ اغْفِرلِي**»، «خدایا! مرا بیامرز، ای پروردگار من، مرا بیامرز»[۹۸].

۸۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه تشهد دوم را خواندید، از چهار چیز به خداوند پناه ببرید: عذاب جهنم، عذاب قبر، فتنه‌ی زندگی و مرگ و شر دجال»[۹۹].

۸۵- عایشه ؓ می گوید: رسول الله ﷺ در نماز چنین دعا می کردند: «**اللّهُمَّ إنّي أَعُوذُ بكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وأَعُوذُ بكَ مِنْ فِتْنَةِ المَسِيحِ الدَّجَّالِ وأَعُوُذ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ المَحْيَا والمَمَاتِ، اللّهُمَّ إنّي أَعُوذُ بكَ مِنَ المَأْثَمِ والمَغْرَمِ**».

«پروردگارا! از عذاب قبر و فتنه‌ی مسیح، دجال و از فتنه‌ی زندگی و مرگ به تو پناه می‌برم، خدایا! من از گناه و چنان بدهکاری که از پرداختن آن عاجز بمانم به تو پناه می‌برم».

شخصی گفت: یا رسول الله! چرا این همه از «وام» پناه می‌بری؟ فرمودند: «هرگاه شخص مدیون باشد، دروغ می گوید و وعده می‌دهد اما خلف وعده می کند»[۱۰۰].

۸۶- عبدالله بن عمر ؆ می گوید: ابوبکر صدیق ؓ از رسول الله ﷺ تقاضا نمود که او را دعایی بیاموزد که در نماز بخواند، فرمودند: بگو: «**اللّهُمّ إنّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْماً كَثِيراً ولاَ يْغفِرُ الذُّنُوبَ إلاّ أَنْتَ، فَاغْفِرلِي مَغْفِرةً مِنْ عِنْدِكَ وارْحَمْني إنَّكَ أنْتَ الْغَفُورُ الرّحِيم**»[۱۰۱].

«پروردگارا! من بر خویشتن بسیار ستم نموده‌ام، و فقط تو گناهان را می‌آمرزی، پس مرا مورد آمرزش خود قرار ده و بر من رحم کن، همانا تو بخشاینده و مهربانی».

۸۷- رسول الله ﷺ میان تشهد و سلام، آخر سری می‌فرمودند: «اللّهُمَّ اغْفِرلِي مَا قَدّمْتُ ومَا أخَّرْتُ ومَا أسْرَرْتُ ومَا أعْلَنْتُ ومَا أسْرَفْتُ ومَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ منّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وأنْتَ الْمُؤخِّرُ، لا إلهَ إلا أَنْتَ»[۱۰۲].

«خدایا! گناهان گذشته‌ی دور و نزدیک، آشکار و نهان و زیاده روی مرا و آنچه خود به آن آگاه‌تری، بیامرز، تو پیش گرداننده و به پس اندازنده‌ای، غیر از تو معبودی نیست».

۸۸- رسول الله ﷺ به مردی فرمودند: «در نماز چه می گویی؟» گفت: تشهد می‌خوانم و سپس می گویم: «اللّهُمّ إنّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ»، «پروردگارا! از تو بهشت را می‌خواهم و از جهنم به تو پناه می‌برم».

۸۹- عمار بن یاسر ﷺ روزی نمازی سبک خواند، یکی گفت: ای عمار! نمازت را مختصر کردی؟! فرمود: اشکالی ندارد؛ دعایی که از رسول الله ﷺ آموخته‌ام، در نماز خواندم، وقتی که وی از مجلس برخاست، یکی از اهل مجلس در پی او رفت، و پرسید، آن دعا چیست؟ فرمود: «اللّهُمَّ بِعِلمِكَ الْغَيبَ وقُدرَتِكَ عَلى الْخَلقِ، أَحْـيِني مَـا عَلمْتَ الحَيَاةَ خَيرَاً لِي وتَوفَّني إذَا عَلِمتَ الوَفَاةَ خَيرَاً لِي، اللّهُمَّ إنّي أسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الغَيبِ والشَّهَادَةِ وأسْأَلُكَ كَلِمَةَ الحَقّ فِي الرِضَا والغَضَبِ وأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الفَقْرِ والغِنِى وأسْأَلُكَ نَعِيمَاً لا يَنفَد وأَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَينٍ لا تَنْقَطِعْ وأَسْأَلُكُ الرِّضَى بَعـد القَضَاء وأسْأَلُكَ بَردَ العَيشِ بَعد المَوتِ وأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إلى وَجْهِكَ والشَّوقَ إلى لِقَائِكَ فِي غَيرِ ضَرّاءَ مُضِرَّةٍ ولا فِتْنَةٍ مُضِلّةٍ، اللّهُمّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الإيمانِ واجْعَلنَا هُدَاةً مُهتدَينَ»[۱۰۵].

«خدایا! به علم غیبی که می‌دانی و قدرتی که بر مخلوقات داری، تا هنگامی که زنده بودن مرا صلاح می‌دانی، مرا زنده بدار و هرگاه مرگ را به صلاح من دانستی، مرا بمیران، از تو می‌خواهم که بیم خود را در تنهایی و جمع نصیب من بگردانی و این که هنگام خشنودی و خشم سخن حق بگویم، و از تو می‌خواهم که در توانگری و فقر میانه رو باشم و از تو نعمتی همیشگی و شادمانی دایمی می خواهم، و این که به قضای تو راضی باشم، و پس از مرگ زندگانی خوشی به من عطا کن، و از تو می خواهم که لذت نگریستن به روی خود را نصیبم کنی و مرا مشتاق دیدارت بگردانی، بی‌آن که گرفتار مصیبتی زیانبار و یا فتنه‌ای گمراه کننده گردم، خدایا! ما را با زیور ایمان بیارا و ما را هدایتگرانی راه یافته بگردان».

۹۰- هنگامی که نماز رسول الله ﷺ تمام می‌شد، سه بار استغفار می‌نمودند و سپس می‌فرمودند: «اللّهُـمَّ أنْـتَ السَّلامُ ومِنْكَ السَّلامُ تَبارَكتَ يا ذَاالجَلالِ والإكْرام»[۱۰۶].

«خدایا! سلام تویی و سلامتی از جانب توست، خجسته‌ای، ای شکوهمند گرامی».

۹۱- هنگامی که رسول الله ﷺ از نماز فارغ می‌شدند، می‌فرمودند: «لا إلهَ إلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ ولَهُ الْحَمْدُ، وهُوَ عَلى كُلِ شَيءٍ قَدِيرٌ، اللّهُمَّ لا مَانِعَ لِمَا أَعطَيتَ ولا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ ولا يَنْفَعُ ذَاالْجَدِّ منكَ الجَدُّ»[۱۰۷].

«غیر از خدای یگانه و بی‌همتا معبودی نیست، پادشاهی و ستایش، از آن اوست و او بر هر کاری تواناست، خدایا! چیزی را که تو عنایت کنی، باز دارنده‌ای ندارد، و چیزی را که تو از کسی دریغ بداری، دهنده‌ای ندارد، و سرمایه‌ی هیچ ثروتمندی، او را از عذاب تو نمی‌رهاند».

۹۲- عبدالله بن زبیر ﷺ، پس از هر نماز بعد از سلام (به اقتدا از رسول الله ﷺ) چنین دعا می کرد: «لا إلـهَ إلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ ولَهُ الْحَمْدُ، وهُوَ عَلى كُلِ شَيءٍ قَدِيرٌ، لا حَولَ ولا قُوَّةَ إلاّ باللهِ، ولا قُوَّةَ إلاّ باللهِ، لا إلهَ إلاّ اللهُ ولا نَعْبُدُ إلاّ إيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ ولَهُ الفَضْلُ ولَهُ الثَّنَاءُ الحَسَنُ، لا إلهَ إلاّ اللهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدّينَ ولَو كَرِهَ الكَافِرُونَ»[۱۰۸].

«غیر از خدای یگانه و بی‌همتا معبودی نیست، پادشاهی و ستایش، از آن اوست و او بر هر کاری تواناست، کسی جز با توفیق او توان و نیرویی ندارد، غیر از او معبودی نیست فقط او را می‌پرستیم، نعمت و فضل از او و ستایش زیبا از آن اوست، غیر از او معبودی نیست، ما خالصانه او را می‌پرستیم گر چه کافران را خوش نیاید».

۹۳- ابوهریره ﷺ می‌گوید: فقیران مهاجر نزد رسول الله ﷺ آمدند و اظهار نمودند که: ثروتمندان درجات بلند و نعمت‌های جاودانه را، از آن خود کردند؛ مانند ما نماز می‌خوانند و روزه می‌گیرند و اضافه بر آن با پس اندازی که دارند، حج و عمره بجا می‌آورند، جهاد می‌کنند و صدقه می‌دهند، رسول الله ﷺ فرمودند: «می‌خواهید به شما کاری نشان دهم که با آن به پیش تازان برسید و از بعدی‌ها سبقت بگیرید، و کسی از شما، برتر نباشد، مگر آن که همانند شما عمل کند؟ گفتند: آری، یا رسول الله! فرمودند: «پس از هر نمازی سی و سه بار **سبحان الله والحمد لله والله أكبر**، بگویید، ابو صالح می‌گوید: چنین بگویید: **سبحان الله، الحمدلله، الله أكــبر**، تا این که هر یک ۳۳ بار تکرار شود.[۱۰۹]

۹۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس پس از هر نماز ۳۳ بار تسبیح و ۳۳ بار تحمید و ۳۳ بار تکبیر[۱] و صدمین بار بگوید: «**لا إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ ولَهُ الْحَمْدُ، وهُوَ عَلى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ**»، گناهانش ولو این که به اندازه‌ی کف دریا هم باشند، بخشوده خواهند شد»[۱۱۰].

۹۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر مسلمانی که بر دو کار مواظبت کند، به بهشت می‌رود، آن دو کار بسیار ساده‌اند، اما انجام دهندگان آن، اندکند، (و آن این که) پس از هر نماز ده بار **سبحان الله** و ده بار **الحمدلله** و ده بار **الله أكبر** بگوید، مجموعاً (در پنج نماز) صدو پنجاه ذکر زبانی خواهد بود، البته در میزان اعمال، هزارو پانصد، هستند، و این که هنگامی که به رختخواب می‌رود ۳۴ بار **الله أكبر** و ۳۳ بار **الحمدلله** و ۳۳ بار **سبحان الله** بگوید که مجموعاً صد (بار ذکر زبانی)، البته در میزان اعمال، هزار خواهد بود.

راوی می‌گوید: دیدم که رسول الله ﷺ آن تسبیحات را با دست خویش می‌شمرد،

گفتند: یا رسول الله! چگونه با این که این دو کار ساده‌اند، عاملان آن اندکند؟ فرمودند: هنگام خواب شیطان سراغ شما می‌آید و قبل از آن که این اذکار را بخوانید، شما را به خواب می‌برد، و پس از نماز سراغتان می‌آید و قبل از آن که این اذکار را بخوانید، کارهای دیگری را به خاطرتان می‌آورد.[۱۱۱].

۹۶- عقبه بن عامر ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ به من امر فرمودند که پس از هر نماز معوذات را بخوانم»[۱۱۲].

۹۷- معاذ بن جبل ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ دست مرا گرفتند و فرمودند: ای معاذ والله من تو را دوست دارم، پس بعد از هیچ نمازی این دعا را ترک نکن: «**اللّهُمَّ أعِنّي عَلى ذِكْرِكَ وشُكْرِكَ وحُسْنِ عِبَادَتِكَ**»[۱۱۳].

«پروردگارا! مرا به یاد و سپاسگزاری از خود و عبادتی شایسته، توفیق ده».

دعای استخاره:

۹۸- رسول الله ﷺ همانند یک سوره، دعای استخاره، را به اصحاب ﷺ می‌آموختند، فرمودند: هرگاه به انجام کاری تصمیم گرفتی، دو رکعت نماز (غیر از فرض) بگزار، سپس چنین دعا کن: «**اللّهُمَ إِنّــي أَســتَخِيرُكَ بِعِلْمِــكَ**

---

[۱]- مجموعاً نودو نه بار، با کیفیتی که در حدیث سابق بیان شد.

وأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ ولا أَقْدِرِ وتَعْلَمُ ولا أَعْلَم وأَنْتَ عَلامُ الغُيُوبِ، اللّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذا الأَمْرَ (به جای هذا الأمر، کار مورد نظرش را نام ببـرد) خَيْرٌ لِي فِي دِينِي ومَعَاشِي وعَاقِبَةِ أَمـرِي وعَاجِلِهِ وآجِلِه، فَاقْدُرهُ لِي، ويَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بارِكْ لِي فِيه وإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذا الأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي ومَعَاشي وعَاقِبَةِ أَمْري وعَاجِلِهِ وآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنّي واصْرِفْني عَنهُ واقْدُر لِيَ الخَيرَ حَيْثُ كَانَ ثُمّ رَضِّنِي به»[۱۱۵].

«خدایا! به علم و قدرتی که داری من از تو جویای خیر و توانایی و خواستار فضل عظیم تو هستم، زیرا تو توانایی و من ناتوان و تو دانایی و من نادان و تو عالم الغیب هستی، خدایا! اگر این کار را به صلاح دین و زندگی و سرانجام من در کوتاه و یا دراز مدت، می‌دانی، آن را برایم مقدر و میسر بفرما و سپس آن را برایم مبارک بگردان، و اگر این کار را به صلاح دین و زندگی و سرانجام من در کوتاه و یا دراز مدت نمی‌دانی، پس آن را از من دور و مرا از آن منصرف بگردان، و خیر من در چیست، همان را برایم مقدر بفرما و سپس مرا به آن خشنود بگردان».

کسی که از خدای خالق استخاره (طلب خیر) و با همنوعانش مشورت کند و با اطمینان کارش را انجام دهد، پشیمان نخواهد شد، خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَشَاوِرۡهُمۡ فِي ٱلۡأَمۡرِۖ فَإِذَا عَزَمۡتَ فَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ﴾ (آل عمران: ۱۵۹). «با آنان در امور، مشورت کن، و چون (به انجام کاری) عزم کردی، بر خدا توکل کن».

قتاده می‌گوید: هرگاه مردمی، خدا طلبانه با همدیگر مشورت کنند، قطعاً به استوارترین مورد، هدایت خواهند شد»[۱۱۶].

دعای هنگام غم و اندوه:

۱۰۰- رسول الله ﷺ هنگام غم و اندوه می‌فرمودند: «لا إِلهَ إِلا اللهُ العَظِيمُ الْحَلِيمُ، لا إِلهَ إِلا اللهُ رَبُّ الْعَرْشِ العَظِيمِ، لا إِلهَ إِلا اللهُ رَبُّ السَّمواتِ ورَبُّ الأَرْضِ وَرَبُّ العَرْشِ الكَرِيمِ»[۱۱۷].

«نیست معبودی (حقیقی) جز الله، خداوندگار عرش عظیم، نیست معبودی جز الله، خداوندگار آسمان‌ها و زمین و پروردگار عرش کریم».

۱۰۱- هنگامی که برای رسول الله ﷺ کاری پیش می‌آمد، می‌فرمودند:

«يا حَيُّ يا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَستَغِيثُ»[۱۱۸].

«ای زنده‌ی همیشه بیدار، به رحمت تو استغاثه می‌کنم».

۱۰۲- ابوبکر ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ فرمودند: دعای غمدیده این است: «اللّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلا تَكِلْنِي إِلى نَفْسِي طَرْفَةَ عَينٍ وَاَصْلِحْ لِي شَأنِي كُلَّهُ، لا إِلهَ إلاّ أَنتَ».

«خدایا! امیدوار رحمت تو ام؛ پس مرا یک چشم بهم زدنی نیز به خود وا مگزار و امورم را سامان ده به جز تو معبودی نیست».

۱۰۳- رسول الله ﷺ به اسماء بنت عمیس فرمودند: «می‌خواهی به تو وردی بیاموزم که هنگام غم و اندوه بخوانی، [بگو]: «اللهُ، اللهُ رَبّي لا أُشْرِكُ بِهِ شَيئاً»، «پروردگارم الله است، با او چیزی را همباز نمی‌گردانم».

و در روایتی آمده که: هفت بار گفته شود[۱۲۱].

۱۰۴- رسول الله ﷺ فرمودند: دعایی که یونس ؈ در شکم ماهی کرد: «لا إِلهَ إِلاّ أَنْتَ، سُبْحَانَكَ إِنّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمينَ» هر لحظه که مسلمانی آن دعا را بکند، قطعاً اجابت خواهد شد»[۱۲۲].

«جز تو خدایی نیست، تو پاکی، من ستمکار بوده‌ام».

۱۰۵- رسول الله ﷺ فرمودند: هر شخص غمدیده و اندوهباری که این دعا را بخواند، خداوند غم و اندوهش را می‌زداید و گره کارش را می‌گشاید: «**اللّهُمَّ إِنّي عَبْدُكَ وابْنُ عَبْدِكَ وابْنُ أَمَتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِيّ قَضَاؤُكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيتَ بِهِ نَفْسَكَ أَو أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَو عَلَّمْتَهُ أَحَدَاً مِنْ خَلْقِكَ أَو اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الغَيبِ عِنْدَكَ، أنْ تَجْعَلَ القُرْآنَ رَبِيعَ قَلبِي ونُورَ صَدْرِي وجَلاءَ حُزْنِي وذِهَابَ هَمِّي**»[۱۲۳].

«خدایا! من برده‌ی تو و غلام‌زاده و کنیززاده‌ی توام، پیشانیم به دست توست، حکم تو بر من نافذ و قضا و تقدیر تو در مورد من عدالت است، با تمامی نام‌هایی که داری و خود را به آن نامیده‌ای، یا در کتابت نازل کرده‌ای و یا به کسی از بندگانت آموخته‌ای و یا در نزد خود در علم غیب نگه داشته‌ای، از تو می‌خواهم که قرآن را بهار دل، نور سینه، جلای غم و زداینده‌ی اندوهم بگردانی».

دعای رویارویی با دشمن:

۱۰۶- هرگاه رسول الله ﷺ از مردمی احساس خطر می‌نمودند، چنین دعا می‌فرمودند: «**اللّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِم ونَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِم**»[۱۲۴].

«پروردگارا! تو را به مقابله با آنان می‌گماریم و از شرارت‌هایشان به تو پناه می‌بریم».

۱۰۷- رسول الله ﷺ هنگام رویارویی با دشمن می‌فرمودند: «**اَللّهُمَّ أَنْتَ عَضُدِي وأَنْتَ نَصِيرِي، بِكَ أَجُولُ وبِكَ أَصُولُ وبِكَ أُقَاتِلُ**»[۱۲۵].

«پروردگارا! تو بازوی من و یاور منی، با پشتوانه‌ی تو می‌تازم و حمله می‌کنم و می‌جنگم».

۱۰۸- عبدالله بن عباس رضی الله عنهما می‌گوید: هنگامی که ابراهیم علیه السلام را در آتش انداختند و هنگامیکه به رسول الله ﷺ گفتند که: دشمنان برای جنگ شما ساز و برگی فراهم نموده‌اند، فرمودند: ﴿حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ ١٧٣﴾ (آل عمران: ۱۷۲).

«برای ما خدا کافی است و او بهترین کارساز است».

برای دفع شیطان:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنۡ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ٩٧ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحۡضُرُونِ ٩٨﴾ (المؤمنون: ۹۷- ۹۸).

«و بگو پروردگارا! از وسوسه‌های شیاطین به تو پناه می‌برم؛ و از این که آنان نزد من حاضر شوند».

۱۰۹- رسول الله ﷺ به امتنان از دستور الهی: ﴿وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ نَزۡغٞ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٣٦﴾[1] (فصلت: ۳۶).

چنین می‌فرمودند: «**أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ العَلِيمِ مِنَ الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ ونَفْخِهِ ونَفْثِه**».

«از شیطان رانده شده و وسوسه و تکبر و شعرش، به خدای شنوا و دانا پناه می‌برم».

[1]- «و هرگاه وسوسه‌های شیطان متوجه تو گردد، به خدا پناه ببر که او شنونده و آگاه است».

اذان شیطان را می‌راند:

۱۱۰- رسول الله ﷺ فرمودند: هنگامی که صدای اذان بلند می‌شود، شیطان در حالی که تیز می‌دهد، فرار می‌کند و چون اذان تمام شود، باز می‌گردد و هنگامی که اقامه می‌شود، فرار می‌کند و چون اقامه تمام شود، باز می‌گردد»[۱۳۰].

۱۱۱- سهیل بن صالح می‌گوید: پدرم مرا نزد بنی حارثه فرستاد، من با یکی از رفقایم حرکت کردیم، در مسیر راه از داخل باغی، کسی او را به نامش صدا کرد، او به داخل باغ سر کشید، اما آنجا کسی را نیافت، من این اتفاق را برای پدرم تعریف کردم، او گفت: اگر می‌دانستم که چنین می‌شود، تو را نمی‌فرستادم، البته هرگاه صدایی شنیدی، اذان بگو؛ زیرا من از ابوهریره ﷺ شنیدم که گفت: رسول الله ﷺ فرمودند: «شیطان از صدای اذان فرار می‌کند»[۱۳۱].

۱۱۳- ابودرداء ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ به نماز ایستاده بودند، ناگهان با صدای بلند فرمودند: «**أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنكَ**»، «از تو به خدا پناه می‌برم» و سپس تا سه بار فرمودند: «**أَلْعَنُكَ بِلَعْنَةِ اللَّهِ**»، «تو را به نفرین الهی، نفرین می‌کنم» و دست خویش را دراز فرمودند، گویا می‌خواستند چیزی را بگیرند، هنگامی که از نماز فارغ شدند از ایشان پرسیدم که: یا رسول الله! چیز بی‌سابقه‌ای در نماز گفتید و دست خویش را دراز کردید، (جریان چه بود؟) فرمودند: «دشمن خدا، شیطان با شعله‌ای از آتش آمد و خواست آن را به صورتم بزند، سه بار گفتم: «**أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنكَ**» و سپس گفتم: «**أَلْعَنُكَ بِلَعْنَةِ اللهِ التَّامَةِ**» اما باز هم دور نشد، آنگاه دستم را دراز کردم تا او را بگیرم، والله اگر دعای برادرمان سلیمان نمی‌بود، شیطان را به زنجیر می‌کشیدم تا بچه‌های مدینه با او بازی کنند»[۱۳۲].

۱۱۴- عثمان‌بن‌ابی‌العاص ﷺ می‌گوید: به رسول الله ﷺ گفتم: یا رسول الله! شیطان در نماز مزاحمم می‌شود و مرا در قراءت به اشتباه می‌اندازد، (چه کنم؟) فرمودند: او شیطانی است بنام «**خَنْزَب**» هرگاه احساسش کردی (سراغت آمد) به خدا پناه ببر و سه بار سمت چپ خود تف کن»، من نیز چنین کردم، خداوند شیطان را از من دور کرد[۱۳۴].

۱۱۵- ابوزمیل می‌گوید: به ابن عباس ﷺ گفتم: گاه دچار وسوسه و شک می‌شوم، فرمود: هرگاه چنین حالتی به تو دست داد، بگو: «**هُوَ الأَوَّلُ والآخِرُ والظَّاهِرُ والبَاطِنُ وهُوَ بِكُلِ شَيءٍ عَلِيمٌ**»[۱۳۵].

«اوست نخستین و آخرین و آشکار و نهان و او به هر چیزی آگاه است».

ایمان به تقدیر بدون سستی و کم کاری:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَقَالُواْ لِإِخۡوَٰنِهِمۡ إِذَا ضَرَبُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ أَوۡ كَانُواْ غُزّٗى لَّوۡ كَانُواْ عِندَنَا مَا مَاتُواْ وَمَا قُتِلُواْ لِيَجۡعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ حَسۡرَةٗ فِي قُلُوبِهِمۡۗ وَٱللَّهُ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ١٥٦﴾ (آل عمران: ۱۵۶).

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همانند کافران نباشید که چون برادرانشان به مسافرتی می‌روند، یا در جنگ شرکت می‌کنند، می‌گویند: اگر آنها نزد ما بودند، نمی‌مردند و کشته نمی‌شدند! تا این حسرت را بر دل آنها بگذارد، خداوند زنده می‌کند و می‌میراند، و خدا به آنچه انجام می‌دهید، بیناست».

۱۱۶- رسول الله ﷺ فرمودند: «مؤمن توانمند نزد پروردگار از مؤمن ناتوان برتر و پسندیده‌تر است، البته هر کدامشان خیر دارند، در پی چیزی باش که برایت مفید باشد، از خداوند کمک بخواه و سست و زبون مباش، اگر به تو زیانی رسید، نگو: اگر فلان و بهمان می‌کردم، چنین و چنان می‌شد، بلکه بگو: «**قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ**»، «خداوند مقدر نموده بود و هر چه بخواهد، همان کند» زیرا لو (اگر) مجال را برای شیطان باز می‌کند».

هنگام رسیدن نعمت:

خداوند متعال در داستان دو مرد می‌فرماید: ﴿وَلَوۡلَآ إِذۡ دَخَلۡتَ جَنَّتَكَ قُلۡتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِۚ﴾ (الکهف: ۳۹).

«چرا هنگامی که وارد باغت شدی، نگفتی این نعمتی است که خدا خواسته است؟! قوت و نیرویی جز از ناحیه‌ی خدا نیست».

۱۱۷- هنگامی که رسول الله ﷺ چیزی را که مایه شادمانی بود، مشاهده می‌کردند، می‌فرمودند: «**اَلحَمْدُلِلّهِ الَّذِي بِنَعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ**»، «سپاس خدایی که به فضل او خوبی‌ها انجام می‌پذیرد».

و هرگاه چیزی ناپسندی مشاهده می‌نمودند، می‌فرمودند: «**اَلحَمْدُلِلّهِ عَلی کُلِّ حَـــالٍ**»[۱۳۹]. «سپاس خدا در هر حال».

هنگام مصیبت:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿ٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَٰبَتۡهُم مُّصِيبَةٞ قَالُوٓاْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ١٥٦ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ صَلَوَٰتٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَرَحۡمَةٞۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُهۡتَدُونَ ١٥٧﴾ (البقرة: ۱۵۶-۱۵۷).

«آنها که هرگاه مصیبتی به ایشان می‌رسد، می‌گویند: ما از آنِ خداییم؛ و به سوی او باز می‌گردیم. این‌ها، همان‌ها هستند که الطاف و رحمت خدا شامل حالشان شده است؛ و آنها هستند هدایت یافتگان».

۱۱۸- رسول الله ﷺ فرمودند: در هر چیزی (مصیبتی) «**إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيهِ رَاجِعُونَ**» بگویید، حتی پاره شدن بند کفش، این هم جزو مصایب است»[۱۴۰].

۱۱۹- ام سلمه می‌گوید: از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: هر بنده‌ای که هنگام مصیبتی که به او می‌رسد، بگوید: «**إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيهِ رَاجِعُونَ، اللّهُمَّ أُجُرْنِي فِي مُصِيبَتِي وأَخْلِفْ لِي خَيراً مِنــهَا**»، «ما از خداییم و به سوی او باز خواهیم گشت، خدایا! مرا در این مصیبت، پاداش ده و بهتر از آن را برایم جایگزین فرما»، خداوند به او پاداش می‌دهد و جایگزین بهتری برایش فراهم می‌کند، ام سلمه می‌افزاید: هنگام وفات ابو سلمه همین دعا را خواندم، خداوند جایگزین بهتری (رسول الله ﷺ) را به من عنایت کرد»[۱۴۱].

۱۲۰- ام سلمه می‌گوید: رسول الله ﷺ نزد ابوسلمه س که چشم‌هایش خیره شده بود، تشریف آوردند و چشم‌های وی را بستند و سپس فرمودند: «هنگامی که انسان قبض روح می‌شود، چشم به آن خیره می‌شود».

با شنیدن آن، صدای شیون اهل خانه برخاست رسول الله ﷺ فرمودند: «بر خود جز به نیکی دعا نکنید؛ زیرا فرشتگان بر آنچه می‌گویید، آمین می‌گویند» سپس فرمودند: «**اللّهُمَّ اغْفِرْ لأَبِي سَلَمَةَ وارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي المَهدِيِينَ واخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الغَابِرِينَ واغْفِرْلَنَا ولَهُ يَا رَبَّ العَالَمِينَ وافْسَحْ لَهُ فِي قَبرِه ونَوِّرْ لَهُ فِيه**»[۱۴۲].

«پروردگارا! ابوسلمه را بیامرز و درجه‌اش را با هدایت یافتگان بلند فرما، نسل و بازماندگانش را تو یاور باش، ای پروردگار جهانیان ما و او را بیامرز و قبرش را گشاده و منور بگردان».

دعای وام:

۱۲۱- برده‌ای مکاتب نزد علی بن ابی‌طالب س آمد و عرض کرد که: من از پرداخت مبلغ تعیین شده برای آزادیم، عاجز مانده‌ام مرا یاری کن، فرمود: آیا دعایی به تو نیاموزم که از رسول الله ﷺ آموخته‌ام که اگر به اندازه کوهی بر تو وام باشد، خداوند آن را از تو ادا خواهد کرد، بگو: «**اللّهُمَّ اكْفِنِي بَحِلالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وأغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمّن سِوَاكَ**»[۱۴۳].

«پروردگارا! مرا با حلال خویش از حرام کفایت کن و به فضل خویش مرا از غیر خود، بی‌نیاز بگردان».

افسون و تعویذ:

۱۲۲- ابوسعید خدری س می‌گوید: چند نفر از یاران رسول الله ﷺ به سفری رفتند، در مسیر، سفر کنار یکی از قبایل عرب منزل گرفتند و از آنان میهمانی خواستند، اما آن قبیله آنان را میهمانی نکردند، بزرگ آن قبیله را عقربی گزید، هر کاری کردند مفید نیافتاد، سرانجام یکی گفت: شاید از دست کاروانیانی که این جا اتراق کرده‌اند، کاری برآید، از آنان کمک بخواهید، نزد کاروان آمدند و گفتند: رئیس ما را عقربی گزیده، هر کاری کردیم، سودی نبخشید، آیا کسی از شما چاره‌ای می‌داند؟ یکی گفت: آری من افسون می‌کنم، اما چون شما ما را میهمانی نکردید، من بدون مزد کاری نمی‌کنم، سرانجام بر یک گله گوسفند توافق کردند، او رفت و چندین بار سوره‌ی فاتحه را خواند و بر او دمید. آن مرد که گویا از بندی رها شده بود، برخاست و به راه افتاد و از دردش اثری نمانده بود، و آن تعداد گوسفندی را که توافق کرده بودند، دادند، برخی از همراهان، گفتند که: گوسفندان را میان خودمان تقسیم کنید، اما او که افسون کرده بود، گفت: خیر، فقط زمانی این کار را می‌کنم که به رسول الله ﷺ اطلاع دهیم و ببینیم که چه می‌فرمایند: خدمت رسول الله ﷺ رسیدند و ایشان را از ماوقع اطلاع دادند، رسول الله ﷺ به آن صحابی فرموند: «تو از کجا می‌دانستی که آن سوره افسونی است؟ و سپس فرموند: کار خوبی کرده‌اید، گوسفندان را تقسیم کنید و به من هم سهمی بدهید، رسول الله ﷺ خندیدند»[۱۴۴].

۱۲۳- رسول الله ﷺ، حسن و حسین ب را این گونه تعویذ می‌فرمود: «**أُعِيذُكُما بِكَلِماتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيطَانٍ وهَامَّةٍ ومِنْ كُلِّ عَينٍ لامَّةٍ**»

«شما را از شر هر شیطان و حیوان زهردار و چشم شوری به پناه کلمات کامل الهی، در می‌آورم».

و سپس فرمود: «پدرتان (ابراهیم) اسماعیل و اسحاق را این گونه تعویذ می‌کرد»[۱۴۵].

۱۲۴- عایشه ﷺ می‌گوید: هر کس در جایی از بدنش دردی احساس می‌کرد و یا زخمی داشت، رسول الله ﷺ چنین می‌کردند، (سفیان بن عیینه انگشتش را به زمین گذاشت و سپس آن را بلند کرد)، و می‌فرمودند: «**بِسمِ اللهِ تُرْبَةِ أرضِناَ بريقَةِ بَعضِنَا يُشفَي سَقيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا**» [۱۴۶].

«بنام الله، خاک سرزمین ما، آمیخته با آب دهان یکی از ما، بیمار ما شفا می‌یابد به اذن پروردگار ما».

۱۲۵- عایشه ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ خانواده‌ی خویش را این گونه تعویذ می‌فرمودند: دست راست خویش را بر آن می‌مالیدند و می‌فرمودند: «**اَللّهُمّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ البَأسَ واشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لا شِفَاءَ إلاّ شِفَاؤُكَ شِفَاءً لاَ يُغادِرُ سَقَماً**»[۱۴۷].

«خداوندا! ای پروردگار مردم، بیماری را بزدا و شفا عنایت کن، تو شفا دهنده‌ای، شفایی جز شفای تو نیست، چنان شفایی (عنایت کن) که مرضی باقی نگذارد».

۱۲۶- عثمان بن ابی‌العاص ﷺ نزد رسول الله ﷺ از دردی که از زمان مسلمان شدن تا آن زمان همراه داشت، شکوه نمود، رسول الله ﷺ فرمودند: دست خود را بر جای درد بگذار و سه بار بگو: «**أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللهِ وقُدرَتِهِ مِن شَــرِّ مَا أَجِدُ وأُحَاذِرُ**» [۱۴۸].

«از شر دردی که احساس می‌کنم و از آن بیم دارم، به عزت و قدرت خداوند پناه می‌برم».

۱۲۷- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس بیماری را عیادت کند که مرگش فرا نرسیده باشد و آن جا هفت بار بگوید: «**أَسْأَلُ اللهَ العَظِيمَ أنْ يَشْفِيَكَ**» «خداوند متعال او را شفا می‌دهد»[۱۴۹].

«از خدای بزرگ، پروردگار عرش عظیم مسألت می‌نمایم که تو را شفا دهد».

دعای ورود به قبرستان

رسول الله ﷺ به اصحاب ﷺ می‌آموختند که هرگاه به قبرستان رفتند، چنین بگویند: «**السَّلامُ عَلَيكُمْ أَهْلَ الــدِّيَارِ مِن المُؤمِنينَ والمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُم لاَحِقُونَ، نَسألُ اللهَ لَنَا ولَكُم العَافِيَةَ**».

«سلام بر مؤمنان و مسلمانان این سرزمین، ان شاء الله ما نیز به شما می‌پیوندیم، برای خود و شما از خداوند خواستار عافیت هستیم».

طلب باران:

۱۲۹- جابر بن عبد الله ﷺ می‌گوید: چند نفر زن، گریان نزد رسول الله ﷺ آمدند، (و از خشکسالی شکوه کردند) رسول الله ﷺ چنین دعا فرمودند: «**اللّهُمّ اسْقِنَا غَيْثَا مُغِيثاً، مَرِيئاً نافعاً غَيرَ ضارٍ عاجلاً غير آجلٍ**» و در پی آن، آسمان باریدن گرفت[۱۵۱].

«پروردگارا! به زودی نه با تأخیر بر ما بارانی فریاد رس، گوارا، روياننده، مفید و بی‌زیان فرود آور».

۱۳۰- عایشه ﷺ می‌گوید: مردم از قطحی نزد رسول الله ﷺ شکوه کردند، ایشان دستور دادند که در مصلا، منبری بگذارند و روزی را برای رفتن به مصلا تعیین فرمودند و در آن روز به مصلا تشریف بردند و با طلوع خورشید بر منبر نشستند و تکبیر گفتند و به حمد و ثنای پروردگار پرداختند و سپس فرمودند: شما از خشکسالی و به تأخیر افتادن باران از موعد همیشگی‌اش شکوه کرده‌اید، خداوند متعال شما را امر نموده که او را بخوانید و به شما وعده

داده که اجابت کند، سپس فرمودند: «**الْحَمْدُ للهِ رَبِّ العالَمينَ الرَّحمَنِ الرّحِيمِ مَالِكِ يَومِ الدّين، لاَ إلهَ إلَّا اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُريدُ، اللّهُمّ أَنْتَ اللَّهُ لاَ إلهَ اِلاّ أَنْتَ، أنتَ الْغَنِيُ ونَحْنُ الفُقَراءُ، أَنْزِل عَلينَا الغَيثَ وَاجْعَلْ مَا اَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبلَاغَاً إلى حِينٍ**».

«سپاس خدایی که پروردگار جهانیان است، بخشنده و مهربان است، مالك روز جزاست، جز الله خدایی نیست، هر چه بخواهد، همان می کند، پروردگارا! تو خدایی، غیر از تو معبودی نیست، تو بی‌نیازی و ما نیازمند، بر ما باران نازل کن، بارانی که تا مدتی طولانی مایه زندگی و حیات باشد».

و سپس دست‌های خویش را بلند کردند تا جایی که سفیدی زیر بغل ایشان نمایان گشت، سپس به مردم پشت کردند و چادر خویش را برگردانیدند و سپس به مردم رو فرمودند و از منبر پایین آمدند و دو رکعت نماز گزاردند، خداوند تکه ابری پدید آورد، رعد و برقی زد و به اذن الهی باریدن گرفت، هنوز به مسجد نرسیده بودند که سیل جاری شد، هنگامی که رسول الله ﷺ مردم را مشاهده فرمودند که با سرعت به منازل خود می‌روند، خندیدند تا جایی که دندانهایشان پدیدار گردید و فرمودند: «گواهی می‌دهم که خداوند بر هر کاری تواناست و من بنده و پیامبر اویم»[۱۵۲].

هنگام وزیدن باد:

۱۳۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «باد از رحمت الهی سرچشمه می گیرد، گاه باعث رحمت و گاه باعث عذاب می گردد، هرگاه باد وزید، آن را دشنام ندهید و خیرش را از خداوند بخواهید و از شرش به او پناه ببرید»[۱۵۳].

۱۳۲- هرگاه باد تندی می‌وزید، رسول الله ﷺ می‌فرمودند: «**اللّهُمّ إنّي أَسْأَلُكَ خَيرَهَا وخَيرَ مَا أُرْسِلَتْ به وأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيهَا وشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ**»[۱۵۴].

«پروردگارا! من خیر آن و خیر آنچه در بر دارد و خیر آنچه بدان فرستاده شده است از تو خواستارم و از شر آن و شر آنچه در بر دارد و شر آنچه بدان فرستاده شده است، به تو پناه می‌برم».

۱۳۳- هرگاه رسول الله ﷺ در افق آسمان ابری مشاهده می‌فرمودند، از کار دست می کشیدند ولو این که مشغول نماز می‌بودند و سپس می‌فرمودند: «**اللَّهُمّ صَيِّباً هَنِيئاً**»[۱۵۵]. «پروردگارا! آن را بارانی فرو ریزنده و سودمند بگردان».

هنگام رعد:

۱۳۴- عبد الله بن زبیر ؓ، هرگاه صدای رعد را می‌شنید، حرفش را ناتمام می گذاشت و می‌فرمود: «**سُبحَانَ الَّذِي يّسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمِدِهِ والمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ**»[۱۵۶].

«پاك است آن که رعد او را می‌ستاید و فرشتگان از بیم او تسبیح می گویند».

هنگام بارش باران:

۱۳۵- زید بن خالد جهنی ؓ می گوید: رسول الله ﷺ در حدیبیه نماز صبح را به ما گزاردند، آن شب باران، باریده بود، پس از نماز به مردم رو کردند و فرمودند: «می‌دانید پروردگارتان چه فرمود؟» مردم گفتند: **الله ورسوله أعلم**، (خدا و رسولش بهتر می‌دانند)، فرمودند: خداوند فرمود: «برخی از بندگانم به من مؤمن و برخی دیگر کافر گشتند، هر کس گفته: به فضل و رحمت خدا بر ما باران بارید، او به من مؤمن و به نجوم کافر است و هر کس گفته: به سبب فلان و فلان ستاره باران بارید، او به من کافر و به نجوم مؤمن است»[۱۵۹].

۱۳۶- انس ﷺ می‌گوید: روز جمعه که رسول الله ﷺ روی منبر مشغول ایراد خطبه بودند، مردی وارد مسجد شد و گفت: یا رسول الله! حیوانات مردند، راهها بسته شدند، دعا کنید خداوند بر ما بارانی فرو فرستد، رسول الله ﷺ دو دست خویش را برافراشت و فرمودند: «**اللّهُمَّ أَغِثْنَا، اللّهُمَّ أَغِثْنَا**». «پروردگارا! بر ما بارانی نازل بفرما».

انس ﷺ می‌گوید: و الله ما در آسمان هیچ ابری نمی‌دیدیم، و تا کوه سلع خانه و منزلی نبود، ناگاه از پشت کوه ابری نمایان گشت و چون به وسط آسمان رسید، پخش شد و همه جا را فرا گرفت و سپس بارید، به خدا سوگند، یک هفته خورشید را ندیدیم، جمعه‌ی دیگر در حالی که رسول الله ﷺ ایستاده و خطبه ایراد می‌فرمودند، از همان در مردی وارد مسجد شد و گفت: یا رسول الله! حیوانت مردند و راهها بسته شد، دعا کنید که باران بند بیآید، رسول الله ﷺ دست‌های خویش را بلند و چنین دعا فرمودند: «**اللّهُمَ حَوالَينَا ولاَ عَلَينَا، اللّهُم عَلى الآكَامِ والظِراب وبُطُونِ الأَودِيَةِ ومَنَابتِ الشَّجَرِ**»

«پروردگارا! باران را اطراف ما بر تپه‌ها، پشته‌ها، بستر رودخانه‌ها و رستنگاه گیاهان، فرود آور نه بر ما»

ابر کنار رفت و از مسجد که بیرون رفتم، خورشید بر ما می‌تابید»[۱۶۰].

هنگام مشاهده هلال:

۱۳۷- هرگاه رسول الله ﷺ هلال را مشاهده می‌نمودند، می‌فرمودند: «**اللهُ أكبَر، اللّهُمَّ أَهِلَّهُ عَلَينَا بالأَمْنِ والإِيمَانِ والسَّلاَمَةِ والْإِسْلاَمِ والتَّوفِيقِ لِمَا تُحِبُّ وتَرضَى، رَبُّنَا ورَبُّكَ اللهُ**»[۱۶۱].

«خدا بزرگتر است، پروردگارا! این ماه نو را بر ما، ماه امن و ایمان، سلامتی و اسلام و توفیق به آنچه می‌پسندی و به آن خشنودی، بگردان، پروردگار ما و پروردگار تو (خطاب به ماه) خداوند است».

هنگام سفر:

۱۳۸- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس خواست به سفر برود، به بازماندگان خود بگوید: «**استَودِعُكُم اللَّهَ الَّذِي لاَ تَضِيْعُ وَدَائِعُهُ**»[۱۶۷].

«شما را به آن خدایی می‌سپارم که ودیعه‌هایش گم نمی‌شود».

۱۳۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه چیزی به خداوند سپرده شود، آن را حفظ می‌کند»[۱۶۸].

۱۴۰- سالم می‌گوید: هرگاه مردی می‌خواست به سفر برود، عبد الله بن عمر ﷺ به او می‌گفت: بیا نزدیک تا تو را بدرقه کنم، آن گونه که رسول الله ﷺ ما را بدرقه می‌فرمودند، آنگاه می‌فرمود: «**أَستَودِعُ اللهَ دِينَكَ وأَمَانَتَكَ وخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ**»، «دین، امانت و اعمال پایانی‌ات را به خداوند، می‌سپارم». و در روایتی دیگر آمده که: رسول الله ﷺ هنگامی که شخصی را بدرقه می‌فرمودند، دستش را می‌گرفتند و آن را رها نمی‌کردند تا این که خود آن شخص، دستش را می‌کشید»[۱۶۹].

۱۴۱- مردی نزد رسول الله ﷺ آمد و گفت: یا رسول الله! من قصد سفر دارم، مرا توشه‌ای بده، رسول الله ﷺ فرمودند: «**زَوَّدَكَ اللهُ التَّقْوَى**»، «خداوند پرهیزگاری را توشه‌ات کند»، گفت: بیش از این، فرمودند: «**وغَفَرَ ذَنبَكَ**»، «و گناهت را ببخشاید»، گفت: بیش از این، فرمودند: «**وَيَسَّرَ لَكَ الخَيرَ حَيثُما كُنْتَ**»، «هر جا باشی برایت خیر میسر کند»[۱۷۰].

۱۴۲- ابوهریره ﷺ می‌گوید: مردی گفت: یا رسول الله! می‌خواهم به سفر بروم، مرا نصیحتی بفرمایید، فرمودند: «تقوای الهی را بر خود لازم بگیر و بر هر بلندی الله اکبر بگو هنگامی که آن مرد رفت، رسول الله ﷺ برایش چنین دعا فرمودند: «**اللّهُمّ أَطْوِ لَهُ الْبُعْدَ وهَوّنْ عَلَيهِ السَّفَر**»[۱۷۱]. «پروردگارا! دوری را برایش، نزدیک و سفر را برایش آسان فرما».

هنگام سوار شدن:

۱۴۳- علی بن ربیعه می‌گوید: مرکبی آوردند تا علی بن ابیطالب ﷺ سوار شود، وقتی پای خود را در رکاب گذاشت، گفت: «**بسم الله**» و وقتی که بر پشت آن، نشست، گفت: «**الْحَمْدُلِلّهِ**» و سپس فرمود: ﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ١٣ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ١٤﴾ (زخرف: ۱۴- ۱۳). «پاک است خدایی که این مرکب را برای ما مسخر نمود، ما نمی‌توانستیم آن را رام کنیم، و همانا ما به سوی پروردگارمان باز خواهیم گشت».

و سپس سه مرتبه تکبیر و پس از آن گفت: «**سُبْحَانَكَ اللّهُمّ إِنّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْلِي، فَإِنَهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إلاَّ أَنْتَ**» «پروردگارا! تو پاکی، من بر خویشتن ستم کرده‌ام، پس مرا بیامرز؛ همانا غیر از تو کسی گناهان را نمی‌آمرزد»

سپس خندید، گفتند: یا امیرالمؤمنین! چرا می‌خندی! فرمود: رسول الله ﷺ را دیدم که همانند من بر مرکبی سوار شدند و سپس خندیدند، گفتم: یا رسول الله ﷺ چرا می‌خندید فرمودند: «خداوند شادمان می‌شود از بنده‌ای که بگوید: «**رَبِّ اغْفِرلِي ذُنُوبِي**»، می‌داند که کسی غیر از او، گناهان را نمی‌آمرزد»[۱۷۲].

۱۴۴- هرگاه رسول الله ﷺ قصد مسافرت داشتند، چون بر مرکب سوار می‌شدند، سه بار تکبیر می‌گفتند، سپس فرمودند: ﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ١٣ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ١٤﴾ (زخرف: ۱۴- ۱۳). «**اللّهُمّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِناَ هَذَا البرَّ والتَّقْوَي وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرضَي، اللَّهمّ هَوّنْ عَلَينَا سَفَرنَا هَذَا واطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، أَنْتَ الصَاحِبُ فِي السَّفَرِ والخَلِيفَةُ فِي الأَهْل، اللّهُمّ إِنّي أَعُوذبِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وكَآبَةِ المَنْظَرِ وسُوءِ المُنْقَلَبِ فِي المَالِ والأَهْلِ**» و هنگامی که از سفر باز می‌گشتید، اضافه بر آن می‌فرمودند: «**آيِبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدوُنَ، لِرَبِّنَا حَامِدوُنَ**»[۱]. [۱۷۳]

«پاک است خدایی که این مرکب را برای ما مسخرنمود، ما نمی‌توانستیم آن را رام کنیم و همانا ما به سوی پروردگارمان باز خواهیم گشت، خدایا! در این سفر خود، از تو خواستار نیکی، پرهیزگاری و اعمالی هستیم که تو می‌پسندی، خدایا! این سفر ما را آسان کن و دوری آن را برای ما در هم پیچ، خدایا رفیق سفر و جانشین ما در خانواده، تو هستی، خدایا از دشواری سفر و منظره‌های ناخوشایند و حوادث ناگوار برای مال و خانواده‌ام به تو پناه می‌برم».

۱۴۵- در روایتی آمده: «هرگاه رسول الله ﷺ و اصحاب ﷺ از تپه‌ای بالا می‌رفتند تکبیر و چون فرود می‌آمدند، تسبیح، می‌گفتند».

[۱]- بازگردنده، تائب، عابد و سپاسگزار پروردگارمان، هستیم.

هنگام اتراق کردن:

۱۴۶- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس هنگام اتراق کـردن، بگویـد: «**أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ الله التَّامَّاتِ مِنْ شَرِ مَا خَلَقَ**» «به کلمات کامل خدا پناه می‌برم از شر مخلوقاتش» تا کوچ کند، چیزی به او زیان نمی‌رساند».

هنگام خوردن و آشامیدن:

خداوند متعال می‌فرمایـد: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ وَٱشْكُرُواْ لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ١٧٢﴾ (البقرة: ۱۷۲).

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از چیزهای پاکیزه‌ای بخورید که روزی شما ساخته‌ایم و سپاس خـدای را بـه جـا آورید، اگر او را پرستش می‌کنید».

۱۴۷- رسول الله ﷺ (به پسر ابو سلمه) فرمودند: «فرزندم! بسم الله بگـو و بـا دسـت راسـت، از پـیش روی خـود بخور»[۱۸۱].

۱۴۸- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه غذا خوردید، در ابتدای آن بسـم الله بگوییـد و اگـر بسـم الله را فرامـوش کردید، بگویید: «**بِسمِ اللهِ أَوَّلَه وآخِرُه**»[۱۸۲].

۱۴۹- ابـوهریره ﷺ مـی‌گویـد: رسـول الله ﷺ هیچگـاه غـذایی را ایـراد نمـی‌گرفتنـد، اگـر اشـتها داشـتند، میـل می‌فرمودند وگر نه، میل نمی‌فرمودند»[۱۸۴].

۱۵۰- رسول الله ﷺ فرمودند: «خداوند متعال از بنده‌ای کـه بـا خـوردن غـذا و یـا نوشـیدن شـربتی، خداونـد را ستایش می‌کند، راضی می‌گردد»[۱۸۶].

۱۵۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس پس از خوردن غذا چنین دعا کند: «**الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذا ورَزَقَنِيهِ مِنْ غَيرِ حَولٍ مِنِيِّ ولا قُوَّةٍ**» گناهان گذشته‌اش بخشوده می‌شود»[۱۸۷].

«ستایش خدایی که این غذا را به من عنایت نمود و بی‌آن که قدرت و توانی داشته باشم، آن را روزی من کرد».

۱۵۲- مردی که در خدمت رسول الله ﷺ بوده، می‌گوید: هرگاه به ایشان غذایی تقدیم می‌کردم، مـی‌فرمودنـد: بسم الله، و هرگاه از تناول آن فارغ می‌گشتند، می‌فرمودند: «**اللَّهُمَ أَطْعَمْتَ وأَسْقَيتَ وأَغْنَيتَ وأَقْنَيتَ وهَدَيْتَ وأَحْيَيْـتَ فلَكَ الحَمْدُ عَلَى مَا أَعْطَيتَ**»[۱۸۹]. «پروردگارا! آب و غذا دادی، بی‌نیاز و قانع نمـودی، هـدایت و زنـده گردانیـدی، پس ستایش از آن توست به آن چه که عنایت فرمودی».

۱۵۳- هرگاه سفره را بلند می‌کردند، رسول الله ﷺ می‌فرمودند: «**الحَمْدُ لِلّهِ كَثيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ، غَيرَ مَكْفِـي ولاَ مُوَدَّعٍ وَلاَ مُسْتَغْنَيً عَنْهُ ربنا**»[۱۹۰].

«سپاس بسیار زیاد، پاکیزه و مبارک از آن خداست، خدایا! آن را رد نمی‌کنیم و آن را (بـه عنـوان آخـرین غـذا) وداع نمی‌گوییم و از آن بی‌نیاز نخواهیم بود».

هنگام میهمانی:

عبدالله بن بسر ﷺ می گوید: رسول الله ﷺ نزد پدرم آمدند، ما با غذا و حلوا از ایشان پذیرایی کردیم، سپس خرما آوردند. رسول الله ﷺ خرما خوردند و هسته آن را با دو انگشت سبابه و وسطی دور انداختند، سپس شربتی آوردند و ایشان نوشیدند و آن را به بغل دستی سمت راست خویش دادند، سرانجام پدرم که لگام سواری ایشان را گرفته بود، گفت: یا رسول الله! برای ما دعایی کنید، فرمودند: «**اللّهُمّ بَارِكْ لَهُمْ فِيمَا رَزَقْتَهُمْ واغْفِرْ لَهُمْ وارْحَمْهُمْ**»[۱۹۱].

«پروردگارا! در روزی شان برکت ده و آنان را بیامرز و بر آنان رحم کن».

۱۵۵- انس ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ نزد سعد بن عباده تشریف آوردند و وی با نان و روغن از ایشان پذیرایی نمود، رسول الله ﷺ پس از تنازل آن چنین دعا فرمودند: «**أَفْطَرَ عِندَكُم الصَّائِمونَ وأَكَلَ طَعَامَكُمُ الأَبْرَارُ وصَلَّتْ عَلَيكُم المَلاَئِكَةُ**»[۱۹۲].

«الهی که روزه داران نزد شما افطار کنند و نیکان غذایتان را بخورند و فرشتگان بر شما درود فرستند».

سلام:

۱۵۶- عبدالله بن عمر ﷺ می‌گوید: مردی از رسول الله ﷺ پرسید: کجای اسلام بهتر است؟ فرمود: «این که مردم را اطعام و به هر آشنا و غریبه سلام کنی»[۱۹۴].

۱۵۷- رسول الله ﷺ فرمودند: «تا ایمان نیاورید، به بهشت، نمی‌روید، و مؤمن نخواهید بود تا این که به همدیگر محبت نکنید، آیا به شما کاری نشان ندهم که اگر آن را انجام دهید، با همدیگر دوست خواهید شد؟ سلام را میان خود فراگیر کنید»[۱۹۵].

۱۵۸- عمار بن یاسر ﷺ می‌گوید: «هر کس سه خصلت داشته باشد، ایمانش کامل است: انصاف، سلام گفتن به همه و انفاق هنگام تنگدستی»[۱۹۶].

۱۵۹- عمران بن حصین ﷺ می‌گوید: مردی وارد مجلس رسول الله ﷺ شد و گفت: «**السلام علیکم**»، ایشان جواب سلامش را دادند و او نشست، رسول الله ﷺ فرمودند: «ده»، مردی دیگری وارد شد و گفت: «**السلام علیکم ورحمة الله**»، جواب سلامش را دادند و او نشست، فرمودند: «بیست» مردی دیگر آمد و گفت: «**السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته**» جواب سلامش را دادند و او نشست، فرمودند: «سی»[۱۹۷].

۱۶۰- رسول الله ﷺ فرمودند: «نزدیک ترین مردم به خداوند،کسی است که ابتدا سلام کند»[۱۹۸].

۱۶۱- رسول الله ﷺ فرمودند: «از یک گروه کافی است که یک نفر سلام کند، و از کسانی که نشسته‌اند نیز، کافی است که یکی پاسخ گوید»[۱۹۹].

۱۶۲- انس ﷺ می‌گوید: «رسول الله ﷺ به بچه‌هایی رسیدند که بازی می‌کردند، به آنان سلام فرمودند»[۲۰۰].

۱۶۳- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه به مجلسی وارد شدید، سلام کنید، و بنشینید، و هرگاه برخاستید (باز هم) سلام کنید؛ ورود به مجلس از برخاستن از آن، به سلام گفتن شایسته‌تر نیست»[۲۰۱].

هنگام عطسه و خمیازه:

۱۶۴- رسول الله ﷺ فرمودند: خداوند متعال عطسه را می‌پسندد و خمیازه را نمی‌پسندد، هرگاه کسی عطسه کرد

و «**الحمد لله**» گفت، هر مسلمانی که حمد او را شنیده،[1] واجب است که بگوید: «**يرحمك الله**» اما خمیازه از شیطان است، هرگاه کسی خمیازه‌اش آمد، تا می‌تواند آن را دفع کند؛ زیرا هنگامی که کسی خمیازه می‌کند، شیطان به او می‌خندد»[۲۰۲].

۱۶۵- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه کسی عطسه زد، بگوید: «**الحمد لله**»، برادر و یا دوستش در پاسخ، بگوید: «**يَرحَمكَ اللهُ**» وقتی که به او **يرحمك الله** گفت: در پاسخش بگوید: «**يَهْدِيكُم اللهُ ويُصِلح بَالَكُم**»، «خداوند شما را هدایت کند و اوضاعتان را سامان بخشد».

و بنا به روایتی، بگوید: «**اَلحَمْدُ لِلّهِ عَلى كُلِّ حَالٍ**»[۲۰۲].

۱۶۶- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه کسی عطسه کرد و حمد خدا را گفت، با گفتن «**يرحمك الله**» پاسخش دهید و اگر «**الحمد لله**» نگفت پاسخی ندهید»[۲۰۴].

هنگام ازدواج:

۱۶۷- عبد الله بن مسعود رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ خطبه‌ی حاجت را این گونه به ما آموختند:

«**اَلحَمْدُ لِلّهِ [نَحمَدُهُ] ونَسْتَعِينُهُ ونَسْتَغْفِرُهُ ونَعُوذُ باللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا ومِنْ سَيِّئاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ ومَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ وأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ**، ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا﴾ (النساء: ۱)، ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ﴾ (آل عمران: ۱۰۲)، ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١﴾ (الأحزاب: ۷۰- ۷۱)[۲۰۵]. «ستایش مخصوص خداست [او را می‌ستاییم] و از او یاری می‌جوییم و آمرزش می‌طلبیم، از بدی‌ها نفس و اعمال خویش، به او پناه می‌بریم، هر کس را خدا هدایت کند، کسی گمراهش نمی‌کند و هر کس را خدا گمراه کند، هدایت دهنده‌ای برایش نیست، گواهی می‌دهم که جز خدای یگانه و بی‌همتا، معبودی نیست و گواهی می‌دهم که محمد بنده و پیامبر اوست «ای مردم! از پروردگارتان، بپرهیزید. همان کسی که شما را از یک انسان آفرید و همسر او را از نوع او آفرید و از آن دو، مردان و زنان فراوانی منتشر ساخت، و از خدایی بپرهیزید که همدیگر را به او سوگند می‌دهید (و نیز) از (قطع رابطه با) خویشاوندان خود، پرهیز کنید، زیرا خداوند مراقب شماست»، «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! آن گونه که حق تقوا و پرهیزگاری است، از خدا بپرهیزید و از دنیا نروید مگر این که مسلمان باشید»، «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! تقوای الهی پیشه کنید و سخن حق بگویید، تا خدا کارهای شما را اصلاح کند و گناهانتان را بیامرزد و هر کس از خدا و رسولش اطاعت کند، به رستگاری عظیمی دست یافته است».

---

[1]- این حدیث گویای وجوب پاسخ عطسه بر همه‌ی شنوندگان آن، می‌باشد، و این که گفته می‌شود فرض کفایی است، هیچ دلیل و مستندی ندارد، برعکس سلام که در حدیث ۱۶۱ تصریح شده بود، که سلام و یا پاسخ یک نفر از گروه کافی است.

۱۶۸- هرگاه رسول الله ﷺ کسی را به مناسبت ازدواج تبریک می‌گفتند، می‌فرمودند: «**بَارَكَ اللهُ لَكَ وبَارَكَ عَلَيكَ وجَمَعَ بَينَكُماَ فِي خَيرٍ**»[۲۰۶].

«خداوند به تو برکت دهد و پیوندتان را قرین سعادت فرماید».

۱۶۹- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس با زنی ازدواج کرد و یا خادمی خرید، بگوید: «**اللّهُمّ إنِّي أَسْأَلُكَ خَيرَهَا وخَيرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيهَ وأَعُوُذِ بكَ مِنْ شَرِّهَا وشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيهَ**»، «پروردگارا! خیر آن و خیر آنچه او را بر آن سرشته‌ای، از تو خواستارم و از شر آن و شر آنچه او را بر آن سرشته‌ای، به تو پناه می‌برم» و اگر شتری خرید، کوهانش را بگیرد و این دعا را بخواند»[۲۰۷].

۱۷۰- رسول الله ﷺ فرمودند: اگر هنگامی که کسی با همسرش نزدیکی کند، چنین دعا کند: «**بِسم اللَّهِ اللّهُمّ جَنِّبْنَا الشَّيطَانَ وجَنِّبِ الشَّيطَانَ مَا رَزَقْتَنَا**» اگر فرزندی بر ایشان مقدر باشد، شیطان به او زیانی نخواهد رساند»[۲۰۸].

«بنام خدا، پروردگارا! ما را از شیطان محفوظ بدار و شیطان را از آنچه به ما ارزانی می‌داری دور نگه دار».

هنگام ولادت:

۱۷۱- ابو رافع رضی الله عنه می‌گوید: دیدم که رسول الله ﷺ پس از ولادت حسن بن علی، در گوش وی اذان گفتند»[۲۱۰].

۱۷۲- عایشه رضی الله عنها می‌گوید: نوزادان را نزد رسول الله ﷺ می‌آوردند، و ایشان برایشان دعای برکت می‌فرمودند و آنان را تحنیک[۱] می‌کردند»[۲۱۲].

۱۷۳- عمرو بن شعیب از طریق پدر خود از جدش نقل می‌کند که: رسول الله ﷺ دستور فرمودند که روز هفتم ولادت، نوزاد نام گذاشته، و موی سرش تراشیده و برایش عقیقه[۲] شود»[۲۱۳].

۱۷۴- رسول الله ﷺ، فرزندش ابراهیم، ابراهیم بن ابی‌موسی، عبدالله بن ابی‌طلحه و منذر بن ابی‌اُسید را در روزهای نخست و لادتشان، نامگذاری فرمودند»[۳]. [۲۱۴]

۱۷۵- رسول الله ﷺ فرمودند: «پسندیده‌ترین نامهای شما نزد پروردگار عبدالله و عبدالرحمان، هستند»[۲۱۶].

۱۷۶- رسول الله ﷺ نام‌های نامناسب را با جایگزینی مناسب تغییر دادند، زینب قبلاً بَرَّة نام داشت مردم می‌گفتند: او خود را می‌ستاید، رسول الله ﷺ وی را زینب نامیدند، و نمی‌پسندیدند که کسی بگوید: او از نزد **بَرَّة** (نیکی) رفت. و از مردی پرسیدند که: نام تو کیست؟ گفت: **حزن**، فرمودند: خیر، بلکه تو **سهل** هستی، و همچنین نام **عاصیه** را به **جمیله** تغییر دادند، و از مرد دیگر پرسید: اسمت چیست؟ گفت: **اصرم**، فرمودند: خیر، نام تو **زُرعه** است و نام زمینی که **عفره** نامیده می‌شد به **خضرة** تبدیل فرمودند»[۲۱۸].

---

[۱]- نرم کردن خرما و یا چیزی دیگر و گذاشتن آن در دهان نوزاد.

[۲]- عقیقه: ذبح نمودن دو گوسفند برای پسر و یک گوسفند برای دختر.

[۳]- این احادیث در این مورد صحیح است و دلالت بر جواز نامگذاری قبل از روز هفتم دارد، و حدیث قبل دلالت بر افضلیت روز هفتم دارد.

هنگام شنیدن صدای خروس، الاغ و سگ:

۱۷۷- رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه صدای الاغ را شنیدید، از شیطان به خداوند پناه ببرید؛ زیرا آن شیطانی دیده است و هرگاه صدای خروس را شنیدید، فضل الهی را بطلبید؛ زیرا آن فرشته‌ای را دیده است»[۲۱۹].

۱۷۸- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه در شب، پارس سگ و عرعر الاغی را شنیدید به خداوند پناه ببرید؛ زیرا آنان چیزهایی را می‌بینند که شما نمی‌بینید»[۲۲۰].

دعای مجلس:

۱۷۹- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس در مجلسی پر گویی کرده اگر قبل از برخاستن از مجلس بگوید: «**سُبحَانَكَ اللَّهُمَّ وبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إلاّ اَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيكَ**» «خدایا! تو را به پاکی می‌ستایم، گواهی می‌دهم که معبودی جز تو نیست، از تو طلب آمرزش دارم و به سوی تو توبه می‌کنم» خداوند از آن چه در آن مجلس از او سر زده، چشم پوشی می‌کند»[۲۲۲].

۱۸۰- در حدیثی دیگر آمده: اگر مجلس پسندیده‌ای باشد، این دعا مهر آن نیکی می‌گردد و اگر مجلس آمیخته‌ای باشد، کفاره‌ی آن خواهد بود»[۲۲۳].

۱۸۱- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه مردمی از مجلسی که در آن یاد خدا نبوده، برخیزند، گویا از مردار الاغی برخاسته‌اند، و آن مجلس موجب تأسف آنان خواهد گردید»[۲۲۴].

۱۸۲- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما می‌گوید: کمتر اتفاق می‌افتاد که رسول الله ﷺ از مجلسی برخیزند و این دعا را برای اصحاب رضی الله عنهم نخوانند: «**اللّهُمّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا تَحُولُ بِهِ بَيْنَنَا وبَينَ مَعَاصِيكَ ومِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتَكَ ومِنَ اليَقِينِ مَا تُهَوّنُ بِهِ عَلينَا مَصَائِبَ الدُّنياَ، اللّهُمّ مَتِّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا وأَبْصَارِنَا قُوَّتِنَا مَا أَحْيِيتَنا واجْعَلْهُ الوَارِثَ مِنَّا واجْعَل ثَأرَنَا عَلى مَنْ ظَلَمَنَا وانْصُرنَا عَلى مَن عَادَانَا ولاَ تَجْعَل مُصِيبَتَنَا فِي دِينِناَ ولاَ تَجْعَل الدُّنْيا أَكْبَرَ هَمِّنَا ولاَ مَبْلَغَ عِلْمِناَ ولاَ تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لاَ يَرحَمُنَا**»[۲۲۵].

«خدایا! ما را چنان بهره‌ای از بیم خود عطا فرما که با آن ما را از نافرمانی خود، باز داری و چنان طاعتی ما را نصیب کن که با آن ما را به بهشت خود، درآوری و چنان یقینی به ما عنایت فرما که با آن، مصایب دنیا را بر ما آسان، بگردانی، خدایا! تا ما را زنده نگه داشته‌ای، ما را از شنوایی، بینایی و قدرت مان، بهرمند بدار، و آن را وارث ما بگردان، انتقام ما را از ستمگران بگیر و ما را بر متجاوزان یاری ده و دین ما را محفوظ بدار و دنیا را بزرگترین دغدغه‌ی و منتهای دانش ما، مگردان، و کسانی که به ما رحم نمی‌کنند، بر ما مسلط نفرما».

هنگام خشم:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ نَزۡغٞ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٣٦﴾ (فصلت: ۳۶). «هرگاه وسوسه‌ای از شیطان متوجه تو گردید، خود را به خدا بسپار که او بس شنوا و آگاه است».

۱۸۳- سلیمان بن صرد رضی الله عنه می‌گوید: با رسول الله ﷺ نشسته بودم که دو مرد به همدیگر فحاشی می‌کردند و صورت یکی از آنان قرمز شده و رگهایش باد کرده بود، رسول الله ﷺ فرمود: من کلمه‌ای می‌دانم که اگر آن را

بگوید، آن حالتش از بین خواهد رفت، بگوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ»[۲۲۶]. «از شیطان رانده شده به خدا پناه می‌برم».

هنگام مشاهده‌ی مصیبت دیده‌ها:

۱۸۴- رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس شخص مصیبت زده‌ای را ببیند و این دعا را بخواند: «اَلحمدُ لِلّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَا ابْتَلاَكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلاً» به آن بلا و مصیبت گرفتار نخواهد شد»[۲۲۸].

«ستایش خدایی که مرا از آنچه تو را به آن مبتلا گردانیده است، عافیت بخشید و مرا بر بسیاری از مخلوقاتش برتری آشکاری عنایت فرمود».

هنگام رفتن به بازار:

۱۸۵- رسول الله ﷺ فرمودند: هر کس هنگام ورود به بازار بگوید: «لاَ إِلهَ إِلاّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، يُحْيِي ويُمِيتُ وهُوَ حَيٌّ لاَ يَموُتُ، بِيَدِه الخَيرُ وهُوَ عَلى كُلِّ شَيٍ قَدِيرٌ» خداوند برایش هزار نیکی ثبت و هزار بدی از او پاک می‌گرداند و یک میلیون درجه، او را بلند می‌کند»[۲۲۹].

«معبودی جز خدای یگانه و بی‌همتا نیست، پادشاهی از آن او و ستایش مخصوص اوست، زنده می‌گرداند و می‌میراند، و خود همیشه زنده است و نمی‌میرد، خیر به دست اوست و او بر هر کاری تواناست».

هنگام لغزیدن سواری:

۱۸۶- مردی می‌گوید: پشت رسول الله ﷺ بر حیوانی سوار بودم که ناگاه حیوان لغزید، من گفتم «تَعِسَ الشیطان» «شیطان نگونسار باد» فرمودند: «نگو: «تَعِسَ الشیطان» اگر چنین بگویی شیطان خود را بزرگ می‌بیند و به اندازه یک خانه می‌شود و می‌گوید: با توان خود چنین کردم، اما بگو «بسم الله» زیرا اگر «بسم الله» بگویی شیطان تحقیر، و به اندازه یک پشه، کوچک می‌شود»[۱۳۷].

هنگام هدیه گرفتن:

۱۸۷- عایشه ؓ می‌گوید: گوسفندی به رسول الله ﷺ هدیه شد، رسول الله ﷺ فرمودند: آن را تقسیم کن، وقتی که خادم- که گوشتی را به همسایگان رسانده بود- برمی‌گشت، عایشه ؓ می‌پرسید که که چه گفتند، خادم می‌گفت: گفتند: «بَارَكَ اللهُ فِيكُمْ» عایشه ؓ در جواب می‌گفت: «وفِيهِم بَارَكَ الله» مانند آن چه به ما گفته‌اند، به آنان پاسخ می‌دهیم و این گونه ثواب ما، برایمان خواهد ماند» [۲۳۸].

هنگام زدودن خس و خاشاک:

۱۸۸- روایت شده که عمر ؓ از سر یا ریش کسی چیزی را دور کرد، آن مرد گفت: «صَرَفَ اللهُ عَنْكَ السُّوءَ» «خداوند بدی را از تو دور کند» عمر ؓ گفت: از زمانی که مسلمان شدیم خداوند متعال بدی را از ما دور کرده است، وقتی که چیزی را از تو دور کردند، بگو: «دستت خیر بیند»[۲۴۰].

هنگام دیدن میوه‌ی نو بر:

۱۸۹- ابوهریره ؓ می‌گوید: هنگامی که در مدینه، میوه‌ای تازه به دست می‌آمد، آن را نزد رسول الله ﷺ می‌آوردند. رسول الله ﷺ آن را می‌گرفت و چنین دعا می‌فرمود: «اللّهُمَ بارِكْ فِي ثَمَرِنَا وبَارِكَ لَنَا فِي مَدِينَتِناَ وبَارِكْ لَنَا

فِي صَاعِنَا وبَارِكْ لَنَا فِي مُدِّنَا» سپس آن را به نو عمر ترین فرد حاضر می‌داند»[۲۴۱]. «پروردگارا! در محصولات ما برکت ده، در شهر ما برکت ده، در صاع و مد[۱] ما برکت ده».

هرگاه از چیزی به شگفت آید:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ ﴾ (الکهف: ۳۹). «کاش! وقتی وارد باغ می‌شدی، می‌گفتی: ماشاءالله (هر چه خدا بخواهد، شدنی است) هیچ قدرت و قوتی جز از ناحیه‌ی خدا نیست».

۱۹۰- رسول الله ﷺ فرمودند: «چشم زخم حق است و اگر چیزی از تقدیر سبقت می‌گرفت، چشم زخم، سبقت گرفته بود»[۲۴۲].

۱۹۱- رسول الله ﷺ فرمودند: هرگاه چیزی از جان و مالتان شما را شگفت زده کرد، «**بَارَكَ اللهُ**» بگوید؛ زیرا چشم زخم حق است»[۲۴۳].

۱۹۲- ابوسعید رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله ﷺ از جن و چشم زخم به خداوند پناه می‌برد، تا این که معوذتین (فلق و ناس) نازل گشتند، از آن، پس آن دو سوره را ورد فرمودند و بقیه را رها کردند»[۲۴۶].

فال نیک و بدشگونی:

۱۹۳- رسول الله ﷺ فرمودند: بدشگونی و بیماری واگیرداری، در کارنیست، صادق ترین آن فال نیک است، گفتند: فال چیست؟ فرمودند: سخن زیبایی که مرد می‌شنود»[۲۴۷].

۱۹۴- رسول الله ﷺ فال نیک را می‌پسندیدند.

۱۹۵- فرمودند: «در خواب دیدم که گویا در خانه‌ی عقبه بن رافع هستم و از خرمای ابن طاب برایمان آوردند، من آن را به رفعت و بلندی دنیوی و فرجام نیک اخروی و عزت دینی تعبیر نمودم»[۲۵۰].

۱۹۶- معاویه بن الحکم رضی الله عنه می‌گوید: عرض کردم یا رسول الله! برخی بدفالی می‌زنند، فرمودند: آن چیزی است که خود می‌پندارند، مبادا شما را از کاری باز دارد»[۲۵۱].

تم بحمد الله

۹- صاع و مد دو پیمانه اهل مدینه، بودند.